بررسی دیدگاه نو دانشجویان نسبت به یادگیری در فضای مجازی*

سید فاطمه زارع شیخکلائی[۱]
مرضیه دهقانی[۲*]
محدثه خطاط[۳]

تاریخ دریافت : ۱۴۰۰/۰۶/۱۱
تاریخ پذیرش : ۱۴۰۱/۱۰/۰۵

چکیده

یادگیری در فضای مجازی مفهومی است که با توجه به فناوری‌های نوین در عرصه تعلیم و تربیت موردتوجه بوده است؛ اما امروزه به دلیل شیوع ناگهانی ویروس کرونا، یادگیری در بستر فضای مجازی همگانی شده است، به‌طوری‌که غالب مؤسسات آموزش عالی بر مبنای فضای مجازی فعالیت می‌کنند. بااین‌حال برای بسیاری از دانشجویان به‌ویژه نو دانشجویان دوره کارشناسی که با فضای یادگیری سنتی عجین شدند با تجربیات متفاوتی همراه بودند. این پژوهش با هدف شناسایی بررسی دیدگاه نو دانشجویان دوره کارشناسی به یادگیری در بستر فضای مجازی به مطالعه می‌پردازد. پژوهش حاضر با رویکرد کیفی انجام‌شده و روش منتخب در این پژوهش پدیدارشناسی از نوع توصیفی بوده است. میدان پژوهش موردمطالعه نو دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبائی، گیلان، یزد می‌باشد که بر اساس ملاک‌های تعیین‌شده به‌صورت هدفمند از نوع مطلوب و ملاک‌محور انتخاب شدند و درنهایت با ۲۲ نفر از نو دانشجویان مصاحبه نیمه‌ساختاریافته‌ای ترتیب داده‌شد. با تحلیل و بررسی داده‌ها، یافته‌ها به چهار مضمون اصلی و ۱۸ زیر مضمون فرعی استخراج گشت که مضامین اصلی عبارت‌اند از: عوامل مربوط به دانشگاه، عوامل مربوط به اساتید، عوامل درون فردی دانشجویان و عوامل میان فردی دانشجویان. نتایج حاکی از آن است، یادگیری در فضای مجازی موانع زیادی برای دانشجویان به وجود آورده است. لذا توصیه می‌شود مسئولین، مدیران و اساتید دانشگاه‌ها، تدابیر و تصمیمات مقتضی، قوانین موردنیاز در شرایط کنونی را تدوین کنند. همچنین بستر موردنیاز برای تغییر رویکرد یادگیری سنتی به یادگیری در بستر فضای مجازی و ترکیبی را در جهت اعتلای آموزش عالی فراهم نمایند.

واژگان کلیدی: نو دانشجویان، یادگیری، فضای مجازی، دوره کارشناسی، پدیدارشناسی.

*مقاله برگرفته از پژوهش آزاد است که در چندین دانشگاه دولتی مختلف به اجرا در آمده و در بازه زمانی ۸ ماه به طول انجامید.

[۱] دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران fateme.zare.shey@ut.ac.ir

[۲] دانشیار، عضو هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. Dehghani_m33@ut.ac.ir .شماره تماس: 09128991846 (نویسنده مسئول)*

[۳] دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. M.khattat@ut.ac.ir

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.2008800.1401.14.1.3.4]

مقدمه

در دنیای امروز، یادگیری مهم‌ترین ابزار انسان و دروازه ورود او جهت دستیابی به آرزوهایش است. درواقع یادگیری حاصل تطابق و سازش با محیط است که در همه‌جا به‌صورت یکسان انجام نمی‌شود و فراگیران نیز به یک میزان و با یک سرعت نمی‌آموزند. این مسئله می‌تواند ناشی از گستره تفاوت ابعاد در امر یادگیری باشد که دارای جنبه‌های متفاوتی است، همچنین ناشی از سبک‌های گوناگون است و برای ایجاد روند آموزشی متناسب، نیاز به شناخته شدن دارد (ساماراکون، فرناندو، رودریگو[1]، ۲۰۱۳). این ابعاد شامل فرایند یادگیری فعال و غیرفعال، آموزشی و خود مدیریتی، کوتاه‌مدت و بلندمدت، سطحی و عمیق، داوطلبانه و اجباری، برنامه‌ریزی‌شده و تصادفی، رسمی و غیررسمی است که به‌صورت یک پیوستار نشان داده شده است (نوژات و همکاران[2]، ۲۰۱۳). بخشی از یادگیری‌هایی که در مدارس به‌صورت حضوری انجام می‌پذیرد به‌عنوان یادگیری سنتی شناخته می‌شود. اولین تصویری که از یادگیری سنتی به ذهن افراد خطور می‌کند، یک کلاس درس است که به یک بازه زمانی از پیش تعیین‌شده و یک مکان خاص محدود می‌شود که در آن حضور یاد دهنده و یادگیرنده برای اجرای روند آموزش و یادگیری لازم است. وانگهی منتقدان یادگیری سنتی مسائلی مانند نادیده گرفتن تفاوت‌ها و نیازهای یادگیرندگان، بی‌توجهی به حل مسئله و تفکر انتقادی را از عیب‌های این نوع یادگیری می‌دانند که منجر به وقوع مشکلاتی از قبیل افسردگی تحصیلی، کاهش انگیزه، احساس عدم کارایی می‌شود. یکی از عواملی که می‌تواند این پیامدهای منفی ذکرشده را در یادگیرندگان کاهش دهد، استفاده از روش‌های متنوع و جدید یادگیری مانند یادگیری در فضای مجازی است (بادله و ایزدی خواه، ۱۳۹۸). با توجه به این امر که شیوه‌های مختلف و متنوع یادگیری می‌تواند همان ترجیحات فرد برای استفاده از هرکدام از روش‌ها باشد، افراد با توجه به شرایط کنونی، ترجیحاتشان استفاده از یادگیری در فضای مجازی است.

یکی از شیوه‌های یادگیری در فضای مجازی یادگیری برخط[3] است. در این مدل، یاد دهنده و یادگیرنده به‌صورت هم‌زمان با یکدیگر ارتباط دارند و هدف این روش از یادگیری، آگاهی بخشیدن به دانش‌آموزان از طریق اینترنت است (بار و میلر[4]، ۲۰۱۳). یادگیری برخط به‌نوعی از یادگیری اشاره دارد که در آن یادگیرنده در فاصله دور از یاد دهنده قرار دارد و از نوعی تکنولوژی برای دستیابی به مطالب آموزشی و تعامل با مربی و افراد دیگر استفاده می‌کند (آندرسون[5]، ۲۰۱۱). بسیاری از یادگیری‌ها در محیط مجازی شبیه یادگیری در هر زمینه تحصیلی رسمی دیگری است و ظرفیت تغییر زمان و مکان تعامل آموزشی به‌عنوان یک نقطه عطف در این امر در نظر گرفته می‌شود (فنز[6]، ۲۰۱۹). با توجه به این امر، مزیت تکنولوژیکی می‌تواند در روند آموزشی امری حیاتی باشد و این نوع یادگیری فرصتی مناسب را برای مشارکت بیشتر افراد فراهم می‌کند، استفاده از تکنولوژی برای حفظ ارتباطات اجتماعی به‌عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر سلامت روانی و جسمانی و احساس رضایت از خود و تشدید حس خود کارایی دانشجویان و ذی‌نفعان آموزش عالی است (کیماج[7]،۲۰۲۰؛ یانگ، یانگ، ۲۰۲۰[8]). همچنین استفاده از ابزارهای الکترونیکی نه‌تنها برای اهداف یادگیری بلکه به‌عنوان یک روش مؤثر برای مدیریت استرس و افزایش اعتمادبه‌نفس توصیه می‌شود (باو[9]، ۲۰۲۰؛ کارینا و همکاران[10]،۲۰۲۱).

پژوهش حاضر بر اساس نظریه فاصله مبادلاتی مور[11] (۱۹۹۰) انجام‌شده است. مور نظریه فاصله مبادلاتی را برای یادگیری الکترونیکی مطرح نمود. برنامه‌های یادگیری الکترونیکی از نظر مور بر دو مؤلفه استقلال یادگیرنده و فاصله مبادلاتی استوار است و اشاره به سه مفهوم ساختار

[1] Samarakoon, Fernando, Rodrigo.
[2] Nuzhat et al.
[3] Online learning
[4] Miller, Miller
[5] Anderson
[6] Fawns
7 Gamage et al
[8] Young, Young
[9] Bao
[10] Karina et al
[11] Moore

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

محتوای آموزشی، گفت‌وگوی یاد دهنده-یادگیرنده و استقلال عمل یادگیرنده دارد؛ بنابراین یکی از ویژگی‌های اساسی یادگیری الکترونیکی، جدایی زمانی و مکانی یاد دهنده -یادگیرنده است و برای پر کردن این خلأ، مور از مفهوم فاصله مبادلاتی در این حوزه استفاده کرده است و می‌گوید، اگر محتوای یادگیری الکترونیکی، دارای ساختار غنی و بالایی باشد، گفت‌وگوی میان یاد دهنده-یادگیرنده، کاهش می‌یابد و فاصله مبادلاتی بین یاد دهنده-یادگیرنده افزایش می‌یابد و به همان میزان بر استقلال یادگیرنده نیز افزوده می‌شود (فلاحی، ١٣٩٤). در این نظریه ویژگی مهم یادگیری الکترونیکی جدایی معلم و شاگرد نیست، بلکه مفهوم تبادل نوعی ارتباط بین یادگیرنده و یاد دهنده را تعریف می‌کند که به زمان و یا مکان وابسته نیست. این موضوع به ارتباط متقابل بین افراد، محیط و الگوی رفتاری در یک موقعیت اشاره دارد (فلاحی و همکاران، ١٣٩٩).

امروزه، گسترش استفاده از آموزش مجازی در آموزش عالی یکی از راه‌های برون‌رفت از آموزش سنتی به سمت آموزش مدرن است و همین عامل هر روز بر نیاز گسترده مراکز آموزشی به استفاده از رسانه‌های آموزشی می‌افزاید، همراه با پیدایش فناوری‌ها که قدرت و قابلیت آن‌ها هرلحظه افزایش می‌یابد، محیط‌های یادگیری نیز به سرعت دگرگون می‌شود (ادیمی، عللی[1]، ٢٠١٠). آموزش مجازی تحولات شگرفی را در تمام زوایای زندگی فردی و جمعی ایجاد کرده است به‌طوری‌که در تعلیم و تربیت باعث تولد و رشد یادگیری الکترونیکی شده است (میلر[2]، ٢٠٠٥). پس از همه‌گیری شیوع ویروس کرونا[3] دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها در مورد نحوه ادامه آموزش و یادگیری، با توجه به هیئت‌علمی، کارکنان و دانشجویان که از وضعیت اورژانسی سلامت عمومی که به‌سرعت در حال تغییر است برخوردارند، تصمیم گرفتند که کلاس‌ها و آزمایشگاه‌ها و دیگر تجربه‌های آموزشی را در فضایی جدید اجرا کنند و دوره‌های خود را به‌صورت الکترونیکی برگزار کنند. بر این اساس، یادگیری الکترونیکی که تا قبل از این بیماری در حاشیه بود، اکنون دارای نقش اصلی در حیطه آموزش است (چاکا چاکا[4]،٢٠٢٠).

بر این اساس مطالعه پیشینه پژوهش، نشان‌دهنده مقالاتی است که در حیطه یادگیری الکترونیکی و برخط در آموزش عالی قبل از شیوع ویروس کرونا پرداخته‌اند. این دسته از پژوهش‌ها عبارت‌اند از پژوهش‌هایی که مزایا یادگیری برخط را در آموزش عالی موردبررسی قراردادند (تئوفیلوس، نامراتا، اسینات[5]، ٢٠١٥؛ آمبر، میلر[6]، ٢٠١٨، هان و شین[7]، ٢٠١٦)، مزایا یادگیری الکترونیکی شامل رشد حرفه‌ای و شخصی (دریسدیل و همکاران[8]،٢٠١٣)، کاهش هزینه‌ها و شهریه (اوجو[9]، ٢٠٢٠)، افزایش یادگیری خودتنظیمی و خود انضباطی، استدلال کمی (یعقوب و ردها[10]،٢٠١٦). استفاده از فعالیت‌هایی که باعث افزایش تفکر مرتبه بالاتر می‌شوند و یادگیری بازتابی و تلفیقی را به همراه دارد، همچنین پردازش شناختی را افزایش می‌دهد (هان و شین، ٢٠١٦). قبل از شیوع بیماری کرونا، یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی برای بیش از ٢٠ سال مورداستفاده قرار گرفت همچنین به دلیل استفاده اجباری در شرایط پیش رو سبب این شد که شایستگی‌های دیجیتالی افراد افزایش یابد (کرس[11]،٢٠٢٠). گرچه این مسئله با انگیزه ایجاد شد، اما ادامه این روند یا بازگشت به یادگیری سنتی ارتباط مستقیم با یادگیرندگان دارد (کوسل و همکاران[12]، ٢٠٢٠) به همین دلیل پژوهشگران در سطح آموزش عالی پژوهشی را مبنی بر آمادگی افراد در استفاده از فضای مجازی برای یادگیری انجام دادند و معایب یادگیری الکترونیکی را موردبررسی قراردادند. نتایج به‌دست‌آمده دال بر کافی نبودن زیرساخت آموزش مجازی، فقدان اطلاعات روشن و پیچیدگی محیط کار (ژانگ و همکاران[13]، ٢٠٢٠)، کناره‌گیری از کلاس‌ها و به تعویق

[1] Adeyemi, Olaleye
[2] Miller
[3] Covid 19
[4] Chaka, Chaka
[5] Theophilus, Namrata, Esinath
[6] Amber, Miller
[7] Han, Shin
[8] Drysdale et al
[9] Aucejo
[10] Jacob, Radhai
[11] Kerres
[12] Küsel et al
[13] Zhang et al

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.2008800.1401.14.1.3.4]

انداختن فارغ‌التحصیلی (اوجو، ۲۰۲۰)، نگرش‌های متفاوت افراد نسبت به احساسات و عواطف یکدیگر در زمان یادگیری (چیچا[1]،۲۰۲۱)، ضعف در مهارت‌های رایانه‌ای (مارک و همکاران[2]، ۲۰۲۱)، عدم همبستگی اثربخش میان یادگیری برخط با عواملی مانند طراحی و تهیه مطالب و امکان ارتباط دانش‌آموزان با معلمان و با یکدیگر (کروشوسکا و همکاران[3]،۲۰۲۰)، همچنین برای دروسی که نیاز به حضور در آزمایشگاه و انجام کارهای عملی دارند یادگیری الکترونیکی با چالش‌های مواجه خواهد بود (نویر و دی میگوئل[4]، ۲۰۲۰).

پس از بررسی پژوهش‌های (هنی یولیا[5]، ۲۰۲۰؛ بینا گیریداران[6]، ۲۰۲۰؛ سامانتال و مارتا[7]، ۲۰۲۱) که در دوران شیوع ویروس کرونا در زمینه یادگیری الکترونیکی انجام‌شده است، مزایا و معایب این یادگیری از دیدگاه دانشجویانی که به‌تازگی وارد عرصه موردنظر شدند ارزیابی شد. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن بود که مهاجرت سریع به سکوهای یادگیری برخط و به‌روز شدن ناگهانی دانشجویان سبب به وجود آمدن سردرگمی و چالش‌های زیادی بوده است (راپر[8]، ۲۰۲۰). در این جریان افراد دچار روزمرگی شدند و احساسات منفی مانند خستگی، اضطراب، ناامیدی و شرم و همچنین علائم افسردگی شدید را تجربه کردند، این احساسات اغلب با انزوای اجتماعی همراه بود که به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل در طول یادگیری الکترونیکی معرفی شده است (اسلام و همکاران[9]، ۲۰۲۰). همچنین متذکر شدند که این تغییر جهت تا حدودی خواستار مدیریت زمان است و اکثر دانشجویان اعتراف کردند که حجم تکالیف و تمرینشان نسبت به دوره‌های حضوری افزایش یافته است (تنویر و همکاران[10]،۲۰۲۰). کما اینکه کمبود مکان ساکت برای مطالعه، عدم دسترسی کافی به درس، محدودیت مهارت‌های دیجیتالی (آسانوف و همکاران[11]، ۲۰۲۱) و فقدان دسترسی کافی به یک ارتباط اینترنتی خوب و دشواری درک مطالب درسی باعث کاهش در عملکرد تحصیلی آن‌ها می‌شود (ادویین و سویکان[12]،۲۰۲۰). علاوه بر این، آنچه را که می‌توان به‌عنوان یک نتیجه غیر بدیهی یادگیری الکترونیکی در نظر گرفت، اقامت طولانی در خانه و تشدید پیوند بین اعضای خانواده و دوستان است (پیشن و همکاران[13]،۲۰۲۰).

پژوهش‌های مختلف در رابطه با روش تدریس‌های متفاوتی که در کلاس‌های مجازی برای یادگیری دانشجویان مورداستفاده قرار می‌گیرد، روش تدریس سخنرانی را در حالت‌های نوآورانه بررسی شده است و به این نتیجه رسید که روش‌های متفاوت سخنرانی به‌صورت مجازی باعث مشارکت و تعامل بیشتر دانش‌آموزان در امر یادگیری می‌شود چون معلم خواستار تکالیف و حضور فعال دانش آموزان است (یانگ[14]،۲۰۲۰). همچنین میلر[15] (۲۰۲۰) به این نکته اشاره کرد که اگر یادگیری الکترونیکی قرار است که جایگزین یادگیری سنتی شود در بخش ارزیابی تغییراتی اعمال می‌شود و درنهایت توصیه کرد، تمرکز باید روی چهار رکن اصلی ارزیابی قرار گیرد: ارزیابی متن، ارزیابی ورودی، ارزیابی فرایند و ارزیابی محصول. مفهوم تمام نکات برجسته در اینجا آن است که یادگیری برخط همانند دیگر یادگیری‌ها مرسوم نیست و درواقع به‌طور خاص زمانی که افراد برای اولین بار دچار وحشت آموزشی می‌شوند. در پژوهشی دیگر به بررسی انواع روش‌های مورداستفاده در تدریس و یادگیری در دوران شیوع ویروس کرونا پرداخته شد، درنهایت دست یافتند که استفاده از ابزارهای الکترونیکی نه‌تنها برای یادگیرندگان بلکه برای یاد دهندگان نیز مشکل‌ساز بود (مارک و همکاران[16] ۲۰۲۰) و موجب تدریس یکپارچه در کلاس شد (کونیگ[1]،

[1] Cicha
[2] Marek et al
[3] Kruszewska et al
[4] Nuere, de Miguel
[5] Henny Yulia
[6] Beena Giridharan
[7] Samantha, Martha
[8] Raaper, Brown
[9] Islam et al
[10] Tanveer et al
[11] Asanov et al
[12] Adedoyin, Soykan
[13] Pasion et al
[14] Yang
[15] Miller
[16] Marek et al

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

۲۰۲۰). استفاده از روش تدریس فراشناخت در یادگیری برخط مؤثرتر از روش تدریس سنتی است (کریمی نژاد، ۲۰۱۰). پژوهش پاکدامن نشان‌دهنده این است که فراگیران در دوره‌های مجازی از لحاظ به‌کارگیری راهبردهای انگیزشی و یادگیری خودتنظیم متفاوت از دانشجویان دوره حضوری عمل می‌کنند، به همین دلیل آموزش مجازی نسبت به آموزش حضوری بسیار بیشتر یادگیرنده محور است (پاکدامن، ۲۰۰۷).

با توجه به بررسی مطالعات انجام‌شده در حوزه مذکور، یادگیری الکترونیکی برای دانشجویانی که تجربه گسترده‌ای از مطالعه غیرحضوری نداشتند و شناخت کافی درباره این موضوع نداشتند، بسیار چالش‌برانگیز است. به همین دلیل عدم قطعیت در این موضوع بدین‌سان شکل می‌گیرد که دانشجویان درک عمیقی از یادگیری پیش‌رو نداشتند و واکنش مناسبی در مواجه با آن از خود نشان ندادند و یا حتی به شکل انفعالی با آن برخورد می‌کردند و همه این برخوردها به خاطر نداشتن دانش و اطلاعات کافی در این حوزه است. برای بررسی نگرش نو دانشجویان در این حوزه باید اطلاعات زیادی جمع‌آوری گردد و سعی شود خطاهای ایجادشده را کنترل کرد تا از میزان خطا در بررسی نگرش آنان را کم کرد. همان‌طور که مطالعات قبلی نشان داد تفاوت‌های فاحشی میان دانشجویانی که یادگیری الکترونیکی و یادگیری حضوری را تجربه کردند، وجود دارد. همان‌طور که پژوهشگران اشاره کردند، ضرورت انطباق با شرایط مختلف تحصیل در یک دوره زمانی کوتاه و همچنین فقدان تجربه با مطالعه در فضای مجازی می‌تواند منجر به کاهش مشارکت فعال در فرایند یادگیری شود. لذا پژوهشگران تمرکز خود را بر روی بررسی نگرش دیدگاه نو دانشجویان دوره کارشناسی به یادگیری در بستر فضای مجازی گذاشته و به این مسئله می‌پردازد که نگرش نو دانشجویان نسبت به یادگیری در بستر فضای مجازی چگونه است؟ امید است یافته‌های پژوهش حاضر موردتوجه مسئولین و مدرسین در آموزش عالی شده و اثربخش و کارگشای در امور آموزشی باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی موردبررسی قرار گرفته است، این رویکرد ممکن است منجر به سرنخی برای تئوری‌ها و راه‌حل‌های جدید شود (وارپیو، لماکلود[۲]، ۲۰۲۰). روش پژوهش از نوع پدیدارشناسی (توصیفی) است چراکه هدف از تحلیل‌های پدیدارشناسی دستیابی به درکی از تجربیات پیش از تأمل است. پژوهش پدیدارشناسی توصیف و تفسیر تجربیات مختلف به همان صورتی است که درواقعیت رخ‌داده‌اند، ون مانن[۳] (۲۰۱۷) پدیدارشناسی را کنشی می‌دانند که هدف آن توصیف و تفسیر پدیده‌های خاص و تجربیات زندگی است، زیرا این تجربیات هستند که معنای هر پدیده را برای پژوهشگر روشن می‌سازد و به فرد می‌گوید که چه چیزی در زندگی او و نزد وی حقیقی و واقعی است. پژوهشگران نیز در این پژوهش تلاش می‌کنند تا از مفاهیم و باورهای افراد آگاه شوند و به درک عمیق‌تری دست یابند، لذا استفاده از این روش جهت روشن‌سازی و توصیف عمیق‌تر پدیده موردنظر، مناسب است. همچنین در پدیدارشناسی به‌طورمعمول، تعداد مصاحبه‌ها نسبتاً کم است درحالی‌که بازه هر مصاحبه به دلیل تجزیه‌وتحلیل‌های صورت گرفته نسبتاً زیاد است (ون مانن، ۲۰۱۷). پژوهشگران نیز در این پژوهش تلاش می‌کنند تا از مفاهیم و باورهای دانشجویان آگاه شده و به درک عمیق‌تری دست یابند.

پژوهشگر برای انجام پژوهش، از میان نو دانشجویان رشته‌های مهندسی، حوزه علوم انسانی، پزشکی و پیراپزشکی که در حال تحصیل در دانشگاه‌های دولتی تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبائی، گیلان، یزد که میدان پژوهشی حاضر را تشکیل می‌دادند با استفاده از شیوه نمونه‌گیری هدفمند[۴] از نوع مطلوب و ملاک‌محور، دانشجویانی را برای شرکت در پژوهش انتخاب کردند که دارای ملاک‌های نمونه‌گیری مانند دسترسی به فضای مجازی، دانشجو دوره کارشناسی، گذراندن حداقل یک ترم به‌صورت حضوری، دانشجوی رشته‌های متفاوت مانند علوم تربیتی، مهندسی، پزشکی و سایر موارد، همچنین دانشجوی دانشگاه مدنظر میدان پژوهش درنهایت دارای تجربه حضور در کلاس‌های مجازی و علاقه‌مند به همکاری بوده باشند. بدین‌سان در پایان مصاحبه از مصاحبه‌شونده درخواست شد تا افرادی را که دارای معیارهای

[1] König
[2] Varpio, MacLeod
[2] van Manen et al
[4] Purposeful sampling

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.2008800.1401.14.1.3.4]

ذکرشده هستند و اطلاعات مفیدی در این زمینه دارند را به پژوهشگر معرفی کنند. درنتیجه نمونه‌گیری این پژوهش هدفمند و برحسب ترکیبی از شیوه‌های ملاک‌محور و گلوله برفی است. پژوهشگر با مصاحبه ۲۰ نو دانشجو به اشباع نظری در داده‌ها رسید و بابت اطمینان نیز با دو نفر مصاحبه را ادامه داد و درنهایت با ۲۲ نفر مصاحبه خاتمه یافت. تعداد ۲۲ مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته با دانشجویانی از طیف‌ها، دسته‌بندی و گروه‌های مختلف در دانشگاه‌های دولتی انجام شد تا نمونه با حداکثر نوسان انتخاب شود (خوشنام، ۱۴۰۰). در جدول ۱ مشخصات مصاحبه‌شوندگان درج شده است.

جدول ۱. مشخصات مصاحبه شوندگان

ردیف	جنسیت	سن	رشته تحصیلی	دوره تحصیلی	دانشگاه	محل زندگی
۱	خانم	۱۹	مشاوره	ترم دوم کارشناسی	تهران	تهران
۲	خانم	۱۹	تربیت‌بدنی	ترم دوم کارشناسی	تهران	شیراز
۳	آقا	۲۳	مدیریت صنعتی	ترم سوم کارشناسی	تهران	شهرابک
٤	آقا	۱۸	مشاوره	ترم دوم کارشناسی	تهران	اصفهان
۵	خانم	۱۹	روانشناسی	ترم دوم کارشناسی	شهید بهشتی	اراک
٦	خانم	۱۹	روانشناسی	ترم دوم کارشناسی	شهید بهشتی	قم
۷	آقا	۱۹	روانشناسی	ترم دوم کارشناسی	شهید بهشتی	ایرانشهر
۸	خانم	۱۹	علوم تربیتی	ترم دوم کارشناسی	شهید بهشتی	کرج
۹	خانم	۱۹	علوم اجتماعی	ترم دوم کارشناسی	علامه طباطبائی	مهریز
۱۰	خانم	۱۹	علوم تربیتی	ترم دوم کارشناسی	علامه طباطبائی	تهران
۱۱	خانم	۱۹	جامعه‌شناسی	ترم دوم کارشناسی	علامه طباطبائی	قزوین
۱۲	خانم	۲۰	علوم اقتصاد	ترم دوم کارشناسی	علامه طباطبائی	تهران
۱۳	خانم	۱۹	حقوق	ترم دوم کارشناسی	علامه طباطبائی	تهران
۱٤	خانم	۲۳	مامائی	ترم سوم کارشناسی	گیلان	تبریز
۱۵	خانم	۲۷	پزشکی	ترم دوم پزشکی	گیلان	ساری
۱۷	آقا	۱۹	پزشکی	ترم دوم پزشکی	گیلان	گرگان
۱۸	آقا	۱۹	پزشکی	ترم دوم پزشکی	گیلان	بابل
۱۹	خانم	۱۹	علوم آزمایشگاه	ترم دوم کارشناسی	یزد	یزد
۲۰	خانم	۲۰	روانشناسی	ترم دوم کارشناسی	یزد	مهریز
۲۱	خانم	۲۱	معماری	ترم اول کارشناسی	یزد	اصفهان
۲۲	خانم	۱۹	مهندسی پزشکی	ترم دوم کارشناسی	یزد	یزد

برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شد، سؤالات پژوهش زیر نظر چند تن از متخصصین حوزه مربوطه طراحی گردید و روایی و پایایی آن موردبررسی قرار گرفت. در پژوهش‌های کیفی برای اینکه بتوان به یافته‌های به‌دست‌آمده اعتماد کرد، درواقع روایی کار را موردبررسی قرار داد (لینکولن و گوبا[1]، ۱۹۸۵)، باید از تکنیک‌ها و روش‌های باورپذیری برای ارزیابی صحت داده‌ها و نتایج کسب‌شده در پژوهش موردنظر استفاده شود (لیاو و هیچکاک[2]، ۲۰۱۸). برای باورپذیری تحقیق انجام‌شده، علاوه بر بازبینی اعضا، از روش

[1] Lincoln, Guba
[2] Liao, Hitchcock

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

ممیزی همگنان جهت بررسی پژوهش، توسط متخصصین خبره در حوزه مربوطه استفاده گشت (لینکولن و گوبا، ۱۹۸۵). درواقع بعد از انجام مصاحبه و تحلیل‌های صورت گرفته به مصاحبه‌شوندگان مراجعه شد تا نظر آنان درباره صحت یافته‌های به‌دست‌آمده سنجیده شود. همچنین از اساتید و متخصصانی که در حوزه پژوهش کیفی فعالیت کردند، به‌عنوان ناظران بیرونی بر فرایند تحلیل داده‌ها در نظر گرفته شد. برای اعتبار پذیری تلاش شد تا در مسیر گردآوری داده‌ها، مشاهدات میدانی، مصاحبه با افراد، تحلیل داده‌ها و ارزیابی نتایج به‌دست‌آمده از هرگونه پیش‌داوری، دخالت اندیشه و نظرات شخصی جلوگیری به عمل آمد.

روش جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش، مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که جهت بررسی و اعتبارسنجی سؤالات مورد ارزیابی دو تن از متخصصین قرار گرفت. مصاحبه‌ها به‌صورت انفرادی و با برقراری ارتباطی دوستانه و اعتماد برانگیز در جهت همکاری با پژوهش و بیان مختصری از اهداف و روند پژوهش و همچنین ذکر نکاتی در خصوص محرمانه بودن و آزادی در انصراف از مشارکت شروع گردید. برای درج مصاحبه‌ها، همه مکالمات انجام‌شده به‌صورت صوتی ضبط گردید و تمامی داده‌ها جهت تحلیل و بررسی مکتوب و پیاده‌سازی شد. از میان مراحل پژوهش کیفی ازجمله پژوهش‌های پدیدارشناسی، تحلیل داده همواره پیچیده‌ترین، دشوارترین و چالش‌برانگیزترین مرحله محسوب می‌شود. برای تحلیل داده‌ها و توصیف‌های مشارکت‌کنندگان در مکاتب مختلف پدیدارشناسی، روش‌های مختلفی وجود دارد. در این زمینه کلایزی[1]، وان کام[2] و جیورجی[3] سه روش را معرفی نموده‌اند. هر یک از روش‌های یادشده، معنای تجربه را با کمک مضامین ظهور یافته توصیف می‌کنند. پژوهشگر در جستجوی الگوهای مشترک استخراج‌شده از تجارب خاص مشارکت‌کنندگان است. در پژوهش حاضر بعد از پایان یافتن مصاحبه‌ها، جهت تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از روش هفت مرحله‌ای کلایزی استفاده به عمل آمد. این هفت مرحله به شرح زیراست (مارو و همکاران[4]، ۲۰۱۵).

شکل ۱. راهبرد هفت مرحله‌ای کلایزی در تحلیل داده‌های کیفی

یکی از مهم‌ترین مسائل در پژوهش کیفی، اطمینان از صحت و ارزش درستی داده‌ها است که پژوهشگر در مطالعه حاضر برای تضمین اعتبار یا صحت یافته‌ها، سعی کرده است تا با اختصاص زمان کافی برای جمع‌آوری داده‌ها و استفاده از دو متخصص بیرونی جهت کنترل داده‌ها این اصل مهم را رعایت کند. همچنین اعتمادپذیری داده‌ها با روش پیشنهادی لینکن و گوبا[5] (۱۹۸۵) و از طریق بررسی همتایان و بازگرداندن توصیفات به افراد شرکت‌کننده و کسب تأیید آن‌ها بررسی گردید. پس از گردآوری داده‌ها، تحلیل‌ها به‌صورت مضامین اصلی و زیر مضمون‌ها به‌صورت گزاره نوشته شدند.

[1] Colaizzi
[2] VanCam
[3] Giorgi
[6] Morrow et al
[5] Lincoln & Guba

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.2008800.1401.14.1.3.4]

یافته‌ها

در پژوهش حاضر با توجه به بررسی و تحلیل داده‌ها چهار مضمون اصلی و ۱۸ زیر مضمون استخراج‌شده است. مضامین مستخرج عبارت‌اند از: عوامل مربوط به دانشگاه (عدم تشکیل حلقه‌های علمی، از بین رفتن هویت دانشجویی، عدم تجربه‌اندوزی، نا عدالتی و ناهمسانی امکانات آموزشی، فقدان تفاوت میان مدرسه و دانشگاه)، عوامل مربوط به اساتید (عدم شناخت کافی اساتید، کم‌تجربگی و ضعف مدیریتی، تعبیه نکردن عوامل بازدارنده، عدم اعتماد اساتید به دانشجویان)، عوامل درون فردی دانشجویان (تک‌روی و منفعت‌طلبی، فقدان به‌کارگیری ظرفیت-ها، منزوی شدن، زوال استقلال فردی، کمرنگ شدن انگیزش، تداخل محیط زندگی و تحصیلی دانشجو)، عوامل میان فردی دانشجویان (کمبود فضای دوستانه میان دانشجویان، عدم تعامل دوسویه و چهره به چهره، نبود رقابت بین دانشجویان). در جدول ۲ مضامین و زیر مضمون‌های حاصل از کد گذاری بیان‌شده و در ادامه هرکدام به‌تفصیل شرح داده می‌شود.

جدول ۲. مضمون‌ها و زیر مضمون‌های حاصل از کدگذاری

مضامین اصلی	زیر مضمون‌ها
عوامل مربوط به دانشگاه	عدم تشکیل حلقه‌های علمی
	از بین رفتن هویت دانشجویی
	عدم تجربه‌اندوزی
	نا عدالتی و ناهمسانی امکانات آموزشی
	فقدان تفاوت میان مدرسه و دانشگاه
عوامل مربوط به اساتید	عدم شناخت کافی اساتید
	کم‌تجربگی و ضعف مدیریتی
	تعبیه نکردن عوامل بازدارنده
	عدم اعتماد اساتید به دانشجویان
عوامل درون فردی دانشجویان	تک‌روی و منفعت‌طلبی
	فقدان به‌کارگیری ظرفیت‌ها
	منزوی شدن
	زوال استقلال فردی
	کمرنگ شدن انگیزش
	تداخل محیط زندگی و تحصیلی دانشجو
عوامل میان فردی دانشجویان	کمبود فضای دوستانه میان دانشجویان
	عدم تعامل دوسویه و چهره به چهره
	نبود رقابت بین دانشجویان

عوامل مربوط به دانشگاه

عوامل مربوط به دانشگاه به عواملی اطلاق می‌شود که دربردارنده شرایط و خصوصیات مرتبط با دانشگاه است. عواملی که ذکرشده است، مربوط به حیطه علمی، ارتباطات اجتماعی، شیوه مشارکت دانشجویان با یکدیگر و حضور مادی و معنوی افراد در دانشگاه محل تحصیلشان

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

است. این مضمون اصلی شامل زیر مضمون‌های نا عدالتی و ناهمسانی شرایط دانشجویان، عدم تفاوت میان مدرسه و دانشگاه، عدم تجربه‌اندوزی، از بین رفتن هویت دانشگاه، عدم تشکیل حلقه‌های علمی است که به شرح زیر است.

۱- عدم تشکیل حلقه‌های علمی: مجمعی متشکل از دانشجویان و افراد فرهیخته و دارای مشمولیت علمی که گرد هم می‌آیند و درباره موضوعات متفاوت با یکدیگر به بحث و گفتگو می‌پردازند. هدف از تشکیل حلقه‌های علمی، تقویت و تعامل علمی و فکری، پرورش مهارت‌های فردی و اجتماعی و همچنین شناسایی و پرورش استعدادهای خلاق دانشجویان است. درنتیجه این حلقه‌ها بستری را برای نقش‌آفرینی در ترویج علم و کمک به ارتقای سطح آموزش و علوم و فناوری محیا می‌کنند. در ادامه دو نمونه‌ای که دانشجویان در مصاحبه خود به آن اشاره کردند، ارائه می‌گردد:

مشارکت‌کننده ۳: «سر کلاس حضوری ما یه حلقه‌هایی داشتیم به نام حلقه‌های علمی که خیلی مؤثر بود تو دوران دبیرستان خیلی مفید بود. باهم جمع می‌شدیم درباره مسائل مختلف صحبت می‌کردیم اما الان این امکان نیست».

مشارکت‌کننده ۱۲: «من از افراد مختلف شنیده بودم تو دانشگاه، برنامه‌های زیادی برگزار می شه مثلاً تو سالن آمفی‌تئاتر محفل‌های علمی یا شب‌شعر برگزار می شه که خیلی جالبه می تونیم بریم صحبت‌های دیگران گوش کنیم و حتی خودمون اظهارنظر کنیم».

۲-از بین رفتن هویت دانشجویی: دانشگاه به تربیت و آماده‌سازی افرادی می‌پردازد که سرنوشت کشور به دست آن‌ها رقم می‌خورد، به همین جهت برای اینکه اثربخشی لازم را داشته باشد باید موجب تبیین هویت دانشجویی شود. هویت دانشجویی دارای ابعاد مختلفی همچون، علمی، اجتماعی، سیاسی و نمادین است که درنتیجه حضور در دانشگاه و عضویت در گروه دانشجویی به وجود می‌آید و با حس تعلق و تعهد به این نقش همراه است (افراسیابی، خوبیاری، ۱۳۹٤). در انتها دو نمونه از بازتاب دانشجویان در این زمینه ارائه می‌گردد:

شرکت‌کننده ۱۹: «با یادگیری آنلاین بشدت مخالفم چون خیلی اذیت شدم، چون ماهیت دانشگاه زیر سؤال رفته، دانشگاه خیلی فراتر از این هست که ما تکلیف بنویسیم تحویل بدیم».

شرکت‌کننده ٦: «فکر می‌کردم میرم دانشگاه وارد جامعه بزرگ‌تر مِهشم آدمای بیشتری می‌بینم، چیزای جدید یاد می‌گیرم کارای متفاوت انجام می دم، می تونم عضو انجمن‌های مختلف بشم فعالیت کنم؛ اما به خاطر کرونا تمام تصوراتم سرکوب شد و فعالیت‌های مختلفی که دوست داشتم انجام بدم از بین رفت».

۳-عدم تجربه‌اندوزی: تجربه مهم‌ترین معلم انسان محسوب می‌شود، سریع‌ترین و مؤثرترین روش یادگیری برای افراد تجربه است. دانشگاه یکی از بزرگ‌ترین و بهترین مکان‌هایی است که علاوه بر رشد علمی، افراد می‌توانند با حضور در آن به حقایق و نکات آموزنده‌ای دست یابند و همچنین شخصیت افراد در آن محیط شکل می‌گیرد؛ اما به دلیل عدم حضور فیزیکی بسیاری از نو دانشجویان از این ثروت گران‌مایه به دور ماندند. در ادامه به دو نمونه از مواردی که دانشجویان به آن اشاره کردند می‌پردازیم:

شرکت‌کننده ۷: «خیلی دوست داشتم محیط دانشگاه تجربه کنم خیلی برام مهم بود خیلی دوست داشتم بدونم چطوریه و پوئن‌های مثبت دریافت کنم از نظر ارتباطات اجتماعی قوی‌تر بشم».

شرکت‌کننده ۱۹: «فکر می‌کنم اگر می‌رفتم دانشگاه می تونستم با طرز تفکرات جدید آدمای جدید و محیط جدید آشنا بشم چیزای جدید و نو رو تجربه کنم شاید برام خطرناک بود اما به نظرم می‌ارزید».

٤- نا عدالتی و ناهمسانی امکانات آموزشی: تبعیض و ناهمسانی در آموزش به معنای عدم دسترسی یکسان به امکانات آموزشی یکسان است و این نوع ناهمسانی در آموزش سبب کاهش و افت تحصیلی دانشجویان می‌شود. در این راستا به دو مورد از گفته‌های نو دانشجویان اشاره می‌شود:

شرکت‌کننده ١٤: «یادگیری تو آنلاین خیلی سطحش پایینه آدم حوصله نمی‌کنه گوش کنه یا وقت‌شو نداره گوش کنه. اون فشار امتحانات خیلی بیشتره فکر می‌کنن ما تقلب میکنیم سطح سؤالات می‌برن بالاتر و تایم کم می‌کنن یکم نا عدالتی می شه درحق ما که آنلاین داریم می-ریم».

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.2008800.1401.14.1.3.4]

شرکت‌کننده ۱۷: «همه استادا اینو در نظر می‌گیرین که ما تقلب می‌کنیم به خاطر همین تستی می‌دن و زمان کم می‌کنن و این آسیب‌زا هست برای ما».

۵- فقدان تفاوت میان مدرسه و دانشگاه: دانشگاه نسبت به مدرسه از ماهیت متفاوتی برخوردار است و کسی که می‌خواهد وارد دانشگاه شود، باید با اشراف به این تفاوت ماهوی بین این دو زیر مجموعه وارد نهاد آموزشی جدید شود. در دانشگاه فرد در جست‌وجوی دانش است و آموزش با جست‌وجو آغاز می‌شود، ولی در مدرسه آموزش حرف اول را می‌زند و محور اصلی تمام فعالیت‌ها است. در انتها به دو نمونه از گزارشات نو دانشجویان اشاره می‌شود:

شرکت‌کننده ۳: «فکر می‌کردم دانشگاه شرایطش متفاوت هست با مدرسه خیلی دروس عملی داره و در بازار کار کارایی داره، وقتی رفتم توش دیدم همون مدرسه هست که بزرگتر شده و مختلط شده آنچنان تفاوتی حس نکردم».

شرکت‌کننده ۵: «درباره فضا دانشگاه نظری ندارم چون تجربه نکردم و خیلی ضدحال بود. همش تکلیف و حفظ کردن درسا روخونی از اونا اصلاً هیچ فایده‌ای نداشت».

عوامل مربوط به اساتید

استاد مهم‌ترین و اساسی‌ترین عامل موفقیت در تحقق اهداف آموزشی در هر موسسه و دانشگاهی است که می‌تواند نواقص کتب آموزشی را جبران نماید و یا با ناتوانی و عدم‌کفایت خود، محیط آموزشی را غیرفعال و غیر جذاب نماید (مظلومی و همکاران، ۲۰۱۰). مهم‌ترین ویژگی-های یک استاد خوب، توان علمی، ارتباط دوستانه با دانشجویان و سابقه تدریس او است. لذا انتخاب اساتیدی با توانایی علمی بالا و آشنا با روش‌های ارتباطی و شیوه‌های مناسب برخورد با دانشجو برای هر موسسه و دانشگاهی از مهم‌ترین عوامل موفقیت آن‌ها است (وهابی، ۱۳۹۳).

۱- عدم شناخت کافی اساتید: شناخت کافی از اساتید می‌تواند کمک بسیاری در گذراندن دروس مختلف به دانشجو کند و دانشجو لازم است از روحیات استاد، قوانین وی برای حضور در کلاس، نحوه حضوروغیاب، کنش‌های رفتاری و مواردی ازاین‌دست، اطلاعات کافی داشته باشد. همچنین لازم است استاد و دانشجو ارتباط چهر به چهره با یکدیگر برقرار کنند تا هر دو نفر بتوانند با یکدیگر تعامل بیشتری داشته باشند و در سایه این تعامل دانشجویان درک بهتری از دیدگاه‌ها، رفتار و شیوه تدریس استاد داشته باشند؛ که در ادامه به قسمت‌هایی از گفته-های دانشجویان اشاره می‌شود:

شرکت‌کننده ۱۵: «معایب این یادگیری این هست که استادا خوب نمیتونن تکنیک‌ها رو درس بدن چون حضوری نیست. استادا رو اصلاً نمی‌شناسم ندیدمشون، دیدگاهم نسبت به یادگیری مثبت نیست».

شرکت‌کننده ۸: «اساتید یه سری مطالب خیلی طولانی تو بازه زمانی کوتاه می گن. سرعت درس دادن و حجم درسا خیلی بالاتر رفته».

۲- کم‌تجربگی و ضعف مدیریتی: مدیریت در کلاس درس تنها به معنای سکوت اجباری یادگیرندگان در کلاس درس نیست. مفهوم مدیریت شامل اجرای طرح‌های آموزشی مناسب برای یادگیری بهتر فراگیران است؛ اما اساتید به دلیل قرار گرفتن در شرایط اضطراری که تجربه تدریس در فضای آنلاین را نداشتند دچار ضعف در مدیریت کلاس شدند که در ادامه به دو نمونه از آن‌ها اشاره می‌شود:

شرکت‌کننده ۱۱: «به نظر من ضعف مدیریت استاد باعث می‌شد کلاسامون خوب اجرا نشه ولی اگر حضوری بود کلاسا بحث محور بود و صحبت می‌کردیم و مفاهیم بهتر تفهیم می‌شد ولی الان درسا خیلی سرسری گرفته می‌شد».

شرکت‌کننده ۱۸: «استادا اهمیت نمیدن هر جلسه کسالت‌آوره توضیحاتشون و اینکه بار علمی دارن حوصله ندارن. کلاسای مجازی خیلی کسالت اوره البته به استاد بستگی داره که چجوری با چه خلاقیتی درس بده. کلاس کسالت‌آوره و جذابیت نداره و روش تدریس‌شون خسته کننده است».

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

۳- تعبیه نکردن عوامل بازدارنده: گسترش روزافزون دانش و اطلاعات در عصر حاضر به مفهوم یادگیری معنای تازه‌ای بخشیده است. ولیکن عوامل بازدارنده بسیاری سبب جلوگیری از پیشرفت یادگیری آنلاین می‌شود. موانع در این زمینه به پنج دسته فناوری، فردی، خانگی، نهادی و اجتماعی طبقه‌بندی می‌شود (رونی و همکاران[1]، ۲۰۲۱). در انتها به دو نمونه از گفته‌های نو دانشجویان اشاره می‌شود:

شرکت‌کننده ۱۳: «در کلاس حضوری مجبوری تو کلاس باشی ولی تو غیرحضوری هر آن که حوصله‌ام سر می‌رفت می‌توانستم با گوشی کار کنم به خاطر همین ارتباط زیادی نمی‌شد با کلاس گرفت. هر محرکی که بخواد حواسم پرت کنه بود و در قبالش مانعی نبود برای جلوگیری».

شرکت‌کننده ۲: «وقتی کلاس حضوری باشه تمرکز بیشتره اینکه تو فضای درس باشی فضای رقابت هست و بهتر درس میخونی ولی مجازی حواست پرت می شه با گوشی ور میری چشات خسته می شه و یاد نمیگیری».

٤- عدم اعتماد اساتید به دانشجویان: اعتماد چسب نگه‌دارنده روابط و روان کننده‌ای است که ارتباط و اثربخشی و کارآمدی تعامل متقابل را بیشتر می‌کند (تسچن و موران[2]، ۲۰۱٤). اعتماد می‌تواند درک و تعهد دو طرف را تقویت کند. از سوی دیگر فرایند ایجاد اعتماد زمان‌بر است و وابسته به بسیاری از روابط متقابل است. عواملی مانند نبود صمیمیت، بدگمانی، وحشت‌زدگی، اختلاف زیاد، نبود ارتباط فیزیکی موجب بروز بی‌اعتمادی می‌شود (آل مخمره و کوتسیوروبا[3]، ۲۰۲۱). این فاکتور در جریان شناخت دوسویه حاصل از تعاملات اجتماعی و واکنش‌های بین افراد، پاسخگو بودن و تعهد و التزام پیشین نسبت به وظایف محول شده رخ می‌دهد؛ که در زیر به دو نمونه از آن‌ها اشاره می‌شود:

شرکت‌کننده ۱۸: «استادا رو اصلاً نمی‌شناسیم ندیدیم‌شون، دیدگاهم نسبت به این نوع از یادگیری مثبت نیست چون استادا اصلاً تلاش نمی-کنن برای ارتباط برقرار کردن و فکر می‌کنن ما با کم کاری داریم نمره می‌گیریم).

شرکت‌کننده ۱۳: «همه استادا اینو در نظر می‌گیرن که ما تقلب می‌کنیم به خاطر همین امتحانا به‌صورت تستی و زمان دار و غیرقابل برگشت به سؤال قبلی هست، زمان کم می‌کنن و این آسیب‌زا هست».

عوامل درون فردی دانشجویان

عوامل درون فردی به عواملی مانند خودآگاهی، نظم فردی و انگیزه که باعث می‌شود فرد توانایی درک و سازمان‌دهی خود را داشته باشد گفته می‌شود و به ارتباطاتی اطلاق می‌شود که فرد با خودش برقرار می‌سازد. همچنین به استنباطی که فرد از خود دارد و مفهوم و تصوری که هر فرد درباره خود دارد به‌تدریج با افزایش و گسترش تجربیات وی تغییر می‌کند و تضعیف یا تقویت می‌شود گفته می‌شود. عوامل درون فردی به شناخت خود و توانمندی‌های درونی فرد اطلاق می‌شود. خصوصیات، احساسات و ارزش‌های فردی، خودارزیابی، درک نقاط ضعف و قدرت خود و کشف رؤیاها و هیجان‌های رفتاری فرد را در برمی‌گیرد.

۱- تک‌روی و منفعت‌طلبی: تک‌روی و منفعت‌طلبی یکی از خصیصه‌های انسان محسوب می‌شود که در مواقعی بسیار خوشایند افراد است؛ اما اکنون در عصر تکنولوژی این خصیصه برای انسان مضر محسوب می‌شود چراکه افراد به‌صورت تیمی کار کنند و منفعت جمعی را که در آن قرار دارند را باید در نظر بگیرند. به‌ویژه در محیط آموزشی نبود روابط دوطرفه و دیدارهای متوالی مانع بروز همدلی و همفکری دانشجویان می‌شود و همین عامل باعث می‌شود دانشجویان نسبت به رفتار و تفکرات یکدیگر سوگیری بیش‌ازحد داشته باشند. در ادامه دو نمونه از این نکات ارائه می‌شود:

شرکت‌کننده ۱۰: «تو کلاسامون خیلی دعوا بحث داریم کدروت‌های های شدیدی داریم. چون هر کسی میخواد حرف خودش به کرسی بنشونه».

شرکت‌کننده ۲۱: «در کلاس حضوری آدما رفتار هم دیگه رو میبینن و تحت تأثیر جمع قرار می‌گیرند و نظری می‌دن که موافق با جمع باشن و هوای همو دارن اما درکلاس آنلاین هر کسی نفع شخصی خودشو در نظر می‌گیره».

[1] Ronni et al
[2] Tschannen, Moran
[3] Al Makhamreh, Kutsyuruba

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

۲- فقدان به‌کارگیری ظرفیت‌ها: علی‌رغم وجود ظرفیت‌های متفاوت یادگیری که در انسان وجود دارد، به دلیل مجازی بودن یادگیری امکان استفاده از تمام ظرفیت‌ها مقدور نیست، برای نمونه به دو مورد زیر توجه کنید:

شرکت‌کننده ۱۴: «سر کلاس حضوری راحت‌ترم، فکر می‌کنم چون با حرکات دست اینا میتونم صحبت کنم و اینکه بچه‌ها منو می بینن و میشناسن راحت‌تر هستم».

شرکت‌کننده ۸: «من اعتمادبه‌نفسم کمه و نمی‌تونم با تلفن پشت سیستم ارتباط برقرار کنم این نوع یادگیری به من آسیب زده اگر حضوری بود و ارتباط چهره به چهره بود من بیشتر حضور فعال داشتم مشارکت می‌کردم».

۳-منزوی شدن: گوشه‌گیری و انزواطلبی عارضه‌ای است که باعث می‌شود، افراد از برقرار کردن ارتباط با دوستان و محیط اطراف خود دوری کنند. این افراد معمولاً از حضور در جمع سرباز می‌زنند و اوقات خود را به‌صورت تنهایی سپری می‌کنند (سراج خرمی و حسینی نسب، ۱۳۹۸). مخصوصاً در فضای یادگیری آنلاین این مشکل به طرز گسترده‌تری جلو می‌کند چون افراد در کلاس یکدیگر را مشاهده نمی‌کنند و تنها از طریق فضای چت و نوشتار با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند. همین عامل باعث منزوی شدن افراد می‌گردد، در انتها به دو نمونه اشاره می‌شود:

شرکت‌کننده ٤: «کلاس درسا از نظر مجازی بودن واقعاً سخت بود اینکه از کی سوالامو بپرسم با کی در ارتباط باشم، ازنظر روابط اجتماعی آدما منزوی و گوشه‌گیر شدن».

شرکت‌کننده ۱۲: «اگر فقط شنونده باشم و نتونم مشارکت کنم سردرد می‌گیرم و عصبی می‌شم دقیقا همین مشکلات در کلاس آنلاین دارم و به خاطر این قضیه دیگه تو کلاس مشارکت نمی‌کنم و با بچه‌ها و استاد صحبت نمی‌کنم و از کلاس خارج می‌شم».

٤- کاهش استقلال فردی: به‌طورکلی یکی از مهم‌ترین نشانه‌های بزرگ‌سالی رسیدن به استقلال فردی از جهات مختلف است. مفهوم استقلال با فردیت همراه است و می‌تواند معانی بسیاری در رابطه با خودکفایی فردگرایانه داشته باشد. در یک دوره تاریخی که وابستگی به افراد نامطلوب تلقی می‌شد، استقلال به این معنا که یک فرد برای هیچ‌کس (بار) نباشد، در جهان ایده آل تلقی گردید (آن نیلسن[1]، ۲۰۲۰) که در ادامه به دو نمونه از آن اشاره می‌شود:

شرکت‌کننده ۱: «حس قبل از دانشگاهم این بود که خیلی استقلال بیشتری پیدا می‌کنم که متأسفانه به خاطر مجازی شدن، این استقلال تجربه نکردم».

شرکت‌کننده ۷: «اگر می‌رفتم دانشگاه می‌توانستم با طرز تفکرات جدید آدمای جدید و محیط جدید آشنا بشم زندگی دانشجویی تجربه کنم و یه زندگی نیمه مستقل تجربه کنم».

۵- کاهش انگیزه: انگیزه سبب جهت‌دهی به رفتارهای فرد می‌شود و همچنین هدف فرد را مشخص می‌سازد. هم‌چنین انگیزه، خود را در قالب پافشاری در رویارویی با موانع و مشکلات نشان می‌دهد. کما اینکه میزان انرژی و شدت عمل افراد را چند برابر افزایش می‌دهد (جاشوا و همکاران[2]، ۲۰۲۱)؛ اما در محیط آنلاین امتیاز حضور در محیط آموزشی از دانشجویان سلب می‌شود و به همین سبب دانشجویان دچار خستگی روحی و جسمی می‌شوند و انگیزه افراد مختل می‌گردد، در زیر به دو نمونه از آن‌ها اشاره می‌شود.

شرکت‌کننده ۱۲: «کلاس آنلاین نیازی نیست حاضر بشی بری دانشگاه. آدم متنفر می شه از کلاس مجازی به خاطر اینکه حس شوق و ذوق که داریم برای فضای دانشگاه اون شوق کور شد اینکه مجازیه باید پای لپ تاپ بشینی خیلی بده».

شرکت‌کننده ۲۰: «در کلاس آنلاین خستگی هم جسمی بود هم روحی به نظرم انگیزه آدم میاد پایین‌تر، اینکه کلاس مجازی باشه بخصوص برای ما که دانشگاه ندیدیم».

[1] Ann nilsen
[2] Joshua et al

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

٦-تداخل محیط زندگی و تحصیلی دانشجو: تداخل محیط زندگی و محیط تحصیلی افراد به معنای درهم خوردن این دو حیطه با یکدیگر. درواقع محیط زندگی افراد جاییست که فرد در آن با خانواده خود به‌طور صمیمی و به‌دوراز هرگونه مشکلاتی که در جامعه قرار دارد ارتباط برقرار می‌کند، اکنون با توجه به شرایط پیش آمده برای افراد تفکیک این دو محیط از یکدیگر با مشکل مواجه شده است. چون فرد نمی‌تواند بین این دو تمیز قائل شود. در راستای این مطلب دو نمونه‌های ارائه می گردد:

شرکت‌کننده ۳: «فکر می‌کردم دانشگاه شرایطش متفاوت هست با مدرسه خیلی دروس عملی داره و در بازار کار کارایی داره ولی به خاطر اینکه مجازی بود خیلی راحت می‌رفتم مهمونی یا مسافرت و همچنان سر کلاس بودم با یه هدست تو گوشم».

شرکت‌کننده ۱۱: «همیشه باخودم می‌گفتم می‌رم دانشگاه و تو کلاسای مختلف شرکت می‌کنم اما وقتی دیدم مجازیه مثلا سفره نهار پهن بود من سر کلاس بودم یا داشتم با خانواده صحبت می‌کردم و سرکلاس بودم.

عوامل میان فردی دانشجویان

عوامل بین فردی به عواملی اطلاق می‌شود که تمام جنبه‌های کلامی و غیرکلامی ارتباطات میان فردی را در بربگیرد. فرآیندی که به‌وسیله آن اطلاعات و احساسات خود را از طریق پیام‌های کلامی و غیرکلامی با دیگران در میان می‌گذاریم. این عوامل موجب تقویت رابطه گرم و صمیمی ما با دیگران می‌شود و سلامت روانی و اجتماعی ما را بیش‌ازپیش فراهم نموده و به قطع روابط ناسالم ما منجر خواهد شد.

۱- کمبود فضای دوستانه میان دانشجویان: فضای دوستی نوعی رابطه مثبت، متقابل و اجتماعی است، یک ارتباط رسمی نیست و قابلیت اکتسابی دارد. فضای دوستانه در شرایط ارتباطی مداوم و تجارب مشترک و خوشایند اتفاق می‌افتد و باعث ایجاد همدلی و همفکری مشترک میان افراد شود. دوستی می‌تواند تحت تأثیر شرایط زیستی مختلف تغییر کند، تضعیف یا تقویت شود. به همین دلیل در فضای آموزشی آنلاین باوجود ابزارهای ارتباطی متفاوت فضای صمیمانه و به‌دوراز کدورت میان دانشجویان تشکیل نشد زیرا بستر رابطه دیداری و ارتباط چهره به چهره برای افراد فراهم نبود، همین عامل سبب شد تا شکل‌گیری رابطه صمیمانه برای افراد مشکل شود. برای مثال ت دو نمونه زیر ارائه گردیده است:

شرکت‌کننده ١٤: «تو کلاسامون خیلی دعوا و بحث داریم کدروت‌های شدیدی داریم. این به خاطر اون عدم شناخت درست هست چون اون رابطه دوستانه‌ای که باید شکل می‌گرفت نگرفت»

شرکت‌کننده ۱۸: «تو کلاس آنلاین بچه‌هارو نمیشناسی هیچ‌کسی نمیشناسی هیچ ارتباطی نداری، این سخت ترین چیزه. هیچ تعامل اجتماعی باهم نداریم حتی همو ندیدیم فقط عکس همدیگرو دیدیم»

۲- عدم تعامل دوسویه و چهره به چهره: ارتباطات دوسویه و چهره به چهره از دیرباز مؤثرترین و کارآمدترین نوع ارتباطات بوده و مخاطب، بازخوردها و پیام‌ها را به‌راحتی در اختیار فرستنده قرار می‌دهد بنابراین نارسائی‌ها و نقصان‌های هر پیام به سهولت آشکار می‌شود. این تعامل و کنش متقابل به رفتارهایی اطلاق می‌شود که در پی آن از طرف متقابل انتظار پاسخ می‌رود و پاسخ بستگی به حالت خود طرف مقابل دارد. بدین ترتیب با توجه به فضای خلق‌شده برای نو دانشجویان ایجاد ارتباط دوسویه و چهره به چهره به‌صورت کنش و واکنش متقابل و آنی از بین رفته است، در این صورت دانشجویان نمی‌توانند از یکدیگر توقع درک و همدلی متقابل داشته باشند، چه‌بسا ممکن است به دلیل نبود همین سبک تعامل، سوگیری‌های بی‌جا و نادرست از همدیگر داشته باشند و بدون در نظر گرفتن دیدگاه افراد و همچنین نفع جمعی، به‌طور خودخواهانه شرایط و منافع خود را در اولویت قرار دهند، با توجه به این مطلب به دو نمونه از اظهارات نو دانشجویان ارائه می‌گردد:

شرکت‌کننده ۹: «ما با تصور یک آموزش حضوری با آموزش مجازی روبه‌رو شدیم که به‌شدت اذیت شدیم. من سر کلاس حتماً باید ارتباط چشمی با بچه‌ها و استاد برقرار کنم و تو بحثا مشارکت داشته باشم تا درس یاد بگیرم در غیر این صورت درس یاد نمی‌گیرم».

شرکت‌کننده ۱۳: «اون چیزایی که مانع یادگیریم بود تعامل با استاد بود و یه مورد دیگه تعامل با دوستان بود که اتفاق نیافتاد به همین خاطر دلسرد شدم»

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.2008800.1401.14.1.3.4]

۳- نبود رقابت بین دانشجویان: زمانی که با دیگران رقابت می‌کنید، خودتان را بر اساس ارزش‌ها و معیارهای آن‌ها قضاوت می‌کنید. در این صورت مشکل اینجاست که حتی اگر برنده این رقابت باشید به جای پرداختن به معیارهای خود و رقابت در عرصه‌ای که برای‌تان با ارزش است، فقط کاری را انجام داده‌اید که برای دیگران مهم است؛ اما تأثیر مثبت رقابت‌جویی انگیزه ایجادشده در افراد است که موجب می‌شود افراد پویا و کوشا باشند. نمونه‌های زیر در این راستا ارائه‌شده‌اند:

شرکت‌کننده ۱۵: «تو آموزش حضوری دوستام تأثیر خوبی رو من داشتن چون فضای درس خوندن بود و دوستام کمکم می‌کردن تو درسا و اون فضا اون همراهی دوستا کمک کردن خیلی مؤثر ولی الان تو کلاس نیستی و نمی‌دونی دوست و همکلاسیت چقدر داره تلاش می‌کنه».

شرکت‌کننده ٦: «تو کلاس مجازی سر امتحان استرس امتحان حضوری نداری. تو کلاس حضوری به خاطر اینکه با بقیه در تعاملی، اینکه ببینی بعضیا بیشتر از تو خوندن یا کمتر، این باعث می شه استرس افزایش پیدا کنه ولی تو مجازی امتحان میدی بقیه رو نمی‌بینی که بینی خوندن یا نه و رو تو تأثیر بزاره».

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و بررسی دیدگاه نو دانشجویان نسبت به یادگیری در فضای مجازی صورت گرفته است. در این راستا از روش پدیدارشناسی جهت تجزیه‌وتحلیل تصورات و تجربیات نو دانشجویان در فضای مجازی استفاده‌شده است، همچنین با استفاده از مصاحبه‌های عمیق و نیمه ساختاریافته سعی شد تا اطلاعات کافی و لازم را جهت شناسایی و کشف دیدگاه نو دانشجویان در رابطه با یادگیری در بستر فضای مجازی بررسی شود. از تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده چهار مضمون اصلی و ۱۸ زیر مضمون استخراج گردید.

شکل ۲. مضمون‌ها و زیر مضمون‌های حاصل از کدگذاری

پس از بررسی و یافته‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه با نو دانشجویان درباره نگرش و دیدگاه خود از یادگیری در بستر فضای مجازی مضامینی استخراج گردید، اولین مضمون اصلی استخراج‌شده عوامل مربوط به دانشگاه است؛ آموزش و محیط آموزشی بیشترین اثر و نقش را بر یادگیری افراد می‌گذارد، یادگیری بخش مرکزی زندگی هر فرد است. محیط‌های یادگیری از عناصری تشکیل خواهد شد که در کنار هم معنادار می‌شود. ویژگی‌ها و کیفیت هر یک از عناصر محیط آموزشی بر یادگیری تأثیر می‌گذارد. محیط دانشگاه و عوامل مربوط به آن علاوه بر عناصر کالبدی شامل پیام، معانی و رموزی می‌باشند که سبب شکل‌گیری توقعات، انگیزه‌ها و ادراکات دانشجویان می‌شود. این مضمون به عواملی اطلاق می‌شود که دربردارنده شرایط و خصوصیات مرتبط با دانشگاه است، در توصیف زیر مضمون‌های این مضمون می‌توان به عدم

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

تشکیل حلقه‌های علمی، از بین رفتن هویت دانشجویی، عدم تجربه‌اندوزی، نا عدالتی و ناهمسانی امکانات آموزشی، فقدان تفاوت میان مدرسه و دانشگاه اشاره کرد. یافته‌های به‌دست‌آمده که همسو با پژوهش مذکور می‌باشند، در این راستا پژوهش پاویترا و آئینی[1] (۲۰۲۱) به یادگیری مشارکتی، تلفیقی و تشکل‌های علمی در بحران همه‌گیری ویروس کرونا اشاره کردند و معتقدند همچنان فضای یادگیری، بحث علمی برای دانشجویان تشکیل نشده است و افراد نمی‌توانند با زبان و گفتار خود با یکدیگر ارتباط برقرار کنند و به تفکر مرتبه بالاتر دست یابند. همچنین پژوهش راپر (۲۰۲۰)، افراسیابی و خوبیاری (۱۳۹۳) به این امر مهم اشاره داشتند که استفاده نابجا از فضای مجازی و عدم تبادل اطلاعات و ارتباطات با فضای واقعی و حضور در فضای اجتماعی مانند دانشگاه سبب خدشه‌دار گشتن هویت اجتماعی افراد می‌شود. تورستاین و همکاران[2] (۲۰۲۱) در پژوهش خود اظهار کردند که تجربه ورزی باعث اجتماعی شدن و ادغام یادگیری همسالان خود می‌شود. این امر موجب انگیزش بیشتر دانشجویان در یادگیری می‌شود. همچنین جعفری و همکاران (۱۳۹۹) بی‌عدالتی آموزشی را به ضعف در مدیریت کلاس، محتوای غیرکاربردی، هزینه‌های بالای آموزشی و نابرابری در تسهیلات آموزشی، تعاملات کوتاه و شکننده و نابرابری در ارائه خدمات آموزشی نامناسب می‌دانند که هم‌راستا با یافته‌های مذکور است. ولیکن پژوهش‌های مارک و همکاران (۲۰۲۰)، کونیگ (۲۰۲۰) به این امر اشاره داشتند که استفاده از ابزارهای آموزش مجازی سبب تدریس یکپارچه در کلاس درس گشت، همچنین ادویین و سویکان (۲۰۲۰) استفاده از یادگیری الکترونیکی را موجب افت تحصیلی دانشجویان معرفی کردند که با یافته‌های به‌دست‌آمده با پژوهش کنونی ناهمسو می‌باشد.

مضمون اصلی دوم عوامل مربوط به اساتید است؛ مهم‌ترین عامل مؤثر در یادگیری و تعلیم و تربیت دانشجویان و تحقق اهداف آموزشی، اساتید هستند. شناخت ویژگی‌های اخلاقی استاد و ارتباط مستقیم و همکاری مستمر با او موجب ارتقا کیفیت آموزش خواهد شد. با توجه به زیر مضمون‌های شرح داده، می‌توان گفت دانشجویان باید شناخت کافی از اساتید خود داشته باشند تا بتوانند با آن‌ها ارتباط عمیق‌تری برقرار کنند و از این طریق مشکلات خود را در یادگیری با آن‌ها مطرح کنند، همچنین اساتید باید زمینه شناخت خود را برای دانشجویان فراهم کنند و سعی کنند اعتماد متقابل را ایجاد کرده و در این زمینه نظر دانشجویان را جلب کنند، لذا اساتید می‌بایست در زمینه آموزش آنلاین مهارت بیشتری کسب کنند تا کم‌تجربگی‌شان در این حوزه جبران گردد. زیر مضمون‌های استخراج‌شده از مضمون مذکور شامل عدم شناخت کافی اساتید، کم‌تجربگی و ضعف مدیریتی، تعبیه نکردن عوامل بازدارنده، عدم اعتماد اساتید به دانشجویان است. مهم‌ترین عامل مؤثر در یادگیری و تعلیم و تربیت دانشجویان و تحقق اهداف آموزشی، اساتید هستند. مضامین مذکور با یافته‌های پژوهش صامیان و همکاران (۱۳۹۱)، تسچن و موران (۲۰۱٤) که ارتقای کیفیت آموزش را درگرو ویژگی‌های اخلاقی استاد و ارتباط مستقیم و همکاری مستمر با دانشجویان می‌داند. در امتداد این پژوهش، به نظر کلمن و همکاران[3] (۲۰۲۱)، وهابی (۱۳۹۳) اساتیدی که دارای توان علمی بالایی هستند و روش‌ها و شیوه‌های ارتباطی مناسب را در برخورد با دانشجو به کار می‌برند از موفقیت بیشتری برخوردار هستند. همچنین رونی و همکاران (۲۰۲۱)، روتاس و کاهاپای[4] (۲۰۲۱)، دریافتند در یادگیری الکترونیکی عوامل زیادی موجب از بین رفتن تمرکز دانشجویان می‌شود، این عوامل ممکن است فردی باشد یا زمینه اجتماعی یا فرهنگی داشته باشد به همین‌سان آن‌ها برای از بین بردن این عوامل موانع متفاوتی را پیشنهاد کردند تا از بروز عوامل بیان‌شده جلوگیری کند که هم‌راستا با یافته‌های به‌دست‌آمده از پژوهش مذکور است؛ اما پژوهش‌های باو (۲۰۲۰) کارینا و همکاران (۲۰۲۱) بیان نمودند که استفاده از ابزارهای الکترونیکی سبب کاهش و مدیریت استرس و مدیریت زمان مدرسان در کلاس درس می‌شوند و یانگ، یانگ (۲۰۲۰) و کیماج (۲۰۲۰) تشدید حس خودکارآمدی و احساس رضایت از خود را هم از سوی اساتید و هم دانشجویان از عوامل مؤثر استفاده از ابزارهای الکترونیکی و فضای مجازی معرفی کردند که با یافته‌های پژوهش مذکور همخوانی ندارد.

[1] Pavithra, Aini
[2] Torstein et al
[3] Clemen et al
[4] Rotas, cahapay

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.2008800.1401.14.1.3.4]

مضمون اصلی سوم به عوامل درون فردی اشاره می‌کند، ویژگی‌های درون فردی به عواملی اطلاق می‌شود که باعث توسعه فرد می‌شود. این خود شاخص مهمی برای سودمندی سیستم آموزش عالی است. دلایل غالب برای توسعه این ویژگی شامل عواملی مانند، انگیزه کافی، اوقات فراغت مناسب و کافی، عدم مشکلات اقتصادی، اطمینان از آینده‌ی شغلی، رابطه مناسب با اساتید، توجه به عزت‌نفس آنان است. علاوه‌برآن ویژگی‌هایی مانند عام‌گرایی، فعال گرایی، خردگرایی، مشارکت با دیگران و امید به آینده که باعث می‌شود فرد توانایی دریافت، فهم و سازمان‌دهی افکار خود را داشته باشد می‌توان تک‌روی و منفعت‌طلبی، فقدان به‌کارگیری ظرفیت‌ها، منزوی شدن، زوال استقلال فردی، کمرنگ شدن انگیزش، تداخل محیط زندگی و تحصیلی دانشجو اشاره کرد. در پژوهشی که محمدی و بایندری (۱۳۹۲)، محمودی و همکاران (۱۳۹۹) انجام دادند پیشنهاد کردند که سیستم‌های آموزشی توجه بیشتری به فاکتورهای مؤثر بر انگیزه داشته باشند و راه‌حل‌هایی را برای رفع موانع آموزشی ارائه کنند. در این راستا سپاه منصور و همکاران (۱۳۹۹) اشاره کردند، هرگونه تعامل و تبادلی که توسط انسان برقرار می‌شود موجب شکل‌گیری ارتباطات اجتماعی وسیعی می‌شود و از انزوا و گوشه‌گیری افراد جلوگیری می‌کند، کما اینکه سراج خرمی و حسینی نسب (۱۳۹۸)، جاشوا و همکاران (۲۰۲۱) هم در پژوهش خود به این مورداشاره داشتند. استقلال شخصی و فردی دانشجویان عامل مهم دیگری است که باید در نظر گرفته شود، داشتن استقلال به این معناست که فرد مسئولیت تصمیماتی که خود گرفته است را بپذیرد، در این راستا پژوهش‌های قاسم‌زاده و همکاران (۱۳۹۹)، چاکا چاکا (۲۰۲۰)، سی‌نه‌کو و همکاران[1] (۲۰۱۸) بیان کردند، امروزه آموزش مجازی به‌نوبه خود تأثیرات بسزایی در یادگیری افراد داشته است به همین در انگیزه و استقلال شخصی افراد تأثیرات بسزایی می‌گذارد، همچنین آن نیلسن (۲۰۲۰) بیان کرد تفکیک فضای آموزشی و محیط زندگی برای دانشجویان مشکل‌ساز خواهد بود و افراد باید با سعه‌صدر از این موانع عبور کرده و یادگیری خود را توسعه دهند، درواقع فرد خود را ملزم به پذیرش آن می‌داند. دفیکا و همکاران (۲۰۲۱) اشاره داشتند به اینکه دانشجو سعی می‌کند از تمام ظرفیت‌های خود در راستای مسئولیتی که پذیرفت استفاده کند و آن را به نحو احسن انجام دهد، یافته‌های نام‌برده با یافته‌های پژوهش مذکور هم‌راستا است. ولیکن یولیا (۲۰۲۰)، سامانتال و مارتا (۲۰۲۱) اشاره کردند که دانشجویان در مواجهه با آموزش الکترونیکی به‌راحتی آن را پذیرفتند و سعی در تطبیق خود با شرایط موجود داشتند. همچنین پیشن (۲۰۲۰) یکی از نتایج یادگیری الکترونیکی را اقامت طولانی در خانه و تشدید پیوند بین اعضای خانواده و دوستان دانست که این یافته‌ها ناهمسو با یافته‌های به‌دست‌آمده است.

مضمون اصلی چهارم عوامل بین فردی است، عوامل بین فردی ویژگی‌هایی هستند که هنگام تعامل و برقراری ارتباط با دیگران به آن‌ها تکیه می‌کنند. این ویژگی‌ها می‌بایست دربرگیرنده جنبه‌های کلامی و غیرکلامی بین افراد باشند، ویژگی‌هایی مانند گوش دادن فعال، اهمیت دادن به افراد، احترام گذاشتن، در نظر گرفتن اهداف و منافع دیگران و ابراز وجود در میان جمعی که در آن حضور دارند. مهارت‌های فوق ویژگی‌های ذاتی افراد، نحوه‌ی یادگیری مدیریت برخی شرایط اجتماعی را در خود جای می‌دهند و می‌توانند تأثیر مثبتی در پیشرفت تحصیلی و شغلی شما داشته باشند. در تشریح زیر مضمون‌ها می‌توان به عدم ارتباط دوسویه، عدم رقابت‌جویی و کمبود فضای دوستانه اشاره کرد که هر سه با یکدیگر ارتباط تنگاتنگی دارند. سارا ویلمز و کریستینا سیری[2] (۲۰۲۱)، کلودیا و همکاران[3] (۲۰۲۰) به تحلیل تعامل چندحالته پرداختند و پس از بررسی‌های جامع به این نتیجه رسیدند علاوه بر ارتباطات زبانی، حالات چهره، لحن‌های صوتی و زبان‌ها عامل مهمی در برقراری ارتباطات هستند و کریسی و همکاران[4] (۲۰۲۰)، کارینا سیچا (۲۰۲۱) به تجربیات یادگیری در فضای آنلاین اشاره کردند، با توجه به نکاتی که ذکر شد یادگیری الکترونیکی امکان مکالمه هم‌زمان و دوطرفه را از افراد سلب کرد و آذری (۱۳۹۹)، حسنی جعفری و عباسی (۱۳۹۹) به این امر اشاره کرد که دانشجویان زمان کافی برای ایجاد روابط عاطفی و صمیمانه نداشتند، لذا به‌مرورزمان افراد به دلیل عدم صمیمیت، هیچ نقطه اشتراکی برای بحث و تبادل‌نظر نمی‌یابند و این موجب کناره‌گیری آن‌ها در دروس مختلف و عدم رقابت‌طلبی میانشان می‌گردد، یافته‌های به‌دست‌آمده همسو با این پژوهش است اما پژوهش‌های دک نگورا[5] (۲۰۲۰)، رابین و همکاران[1] (۲۰۲۱) به این نکته اشاره داشتند که به دلیل تعاملات

[1] Si Ne Ko et al
[2] Sara, Christina Siry
[3] Claudiu et al
[4] Chrysi et al
[5] Dek Ngurah Laba Laksana

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

بسیار در فضای مجازی دانشجویان در سال‌های اول تحصیلی دچار افت تحصیلی شدید شدند، همچنین به دلیل نادیده گرفتن جو رقابتی افت تحصیلی آنان بسیار تشدید گردید که با پژوهش کنونی ناهمسو است.

بررسی نتایج پژوهش حاضر بر مبنای مصاحبه‌های نو دانشجویان نشان‌دهنده این است، هنگامی‌که بحث یادگیری به میان می‌آید الگوهای یادگیری مشخصی در ذهن افراد نقش می‌بندد که حاصل سال‌ها تجربه در فضاهای مختلف آموزشی است. تا چندی حضور فیزیکی افراد در محیط آموزشی امر بدیهی تلقی می‌شد و هر روش یادگیری که منتهی به فضای مجازی بود به‌نوعی زیر سؤال برده می‌شد؛ اما با توجه به شرایط پیش‌آمده در دوران شیوع ویروس کرونا چشم‌انداز یادگیری شامل تغییری بنیادی گشت و به همین سبب تغییرات چشمگیری در نحوه تعامل افراد با محیط و الگوی یادگیری افراد به وجود آمد. شبکه‌های مجازی با ویژگی‌های خاص خود زمینه ارتباطات علمی جدیدی را فراهم آوردند و به‌عنوان روش‌های تعامل و تبادل اطلاعات میان نو دانشجویان مورداستفاده قرار گرفتند. به‌طورکلی فضای مجازی به دلیل امکاناتی که در اختیار نو دانشجویان قرار می‌دهد، از محبوبیت بالایی برخوردار است. بسیاری از نو دانشجویان نیز با استفاده از خدمات ارائه‌شده در فضا و شبکه مجازی، به اشتراک‌گذاری منابع علمی، تبادل‌نظرها و دنبال کردن پژوهش‌های محققین می‌پردازند، ولیکن برخی دیگر از نو دانشجویان یادگیری در بستر فضای مجازی را با هدف تفریح و سرگرمی در نظر می‌گیرند. استفاده نکردن از فضای مجازی و نادیده گرفتن آن سبب عدم توانایی نو دانشجویان و دانشجویان در استفاده از ابزارهای ارتباط علمی و به دنبال آن عقب‌ماندگی جامعه از شکوفایی علم و دانش می‌شود.

ازآنجاکه دانشجویان از طبقات تأثیرگذار جامعه محسوب می‌شوند، تأکید بر استفاده همه‌جانبه از فضای مجازی در امر یادگیری و ارتقای سطح علمی آن‌ها امری ضروری به‌حساب می‌آید. همچنین دغدغه برابری آموزشی، لزوم تمرین‌های عملی و آزمایشگاهی همچنان به‌عنوان چالش-های یادگیری الکترونیکی مطرح است. به‌واسطه نظرات و دیدگاه‌های نو دانشجویان نسبت به این نوع یادگیری موانع زیادی برای یادگیری در فضای مجازی وجود دارد. آنچه بر ابهامات و موانع یادگیری در بستر فضای مجازی دامن می‌زند، مسئله حادث شدن شرایط ناگهانی کرونایی بود، امری که موجب شد فرصت مهیا ساختن بسیاری از پیش‌نیازهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری یادگیری در فضای مجازی در نظام آموزشی جامعه و به‌ویژه نظام دانشگاهی به وجود نیاید؛ بنابراین این امر توانست آسیب‌ها و مشکلاتی را بر فرایند یادگیری نو دانشجویانی که به‌تازگی وارد فضای متفاوت دانشگاه شدند به وجود آورد که موجب نقصان در یادگیری، کاهش انگیزه تحصیلی و رضایت به وضع نامطلوب آموزش مجازی قابل‌مشاهده است.

لذا در بخش پیشنهادهای کاربردی، بر اساس یافته‌های پژوهش، موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

۱) اساتید بایستی واحدهای آموزشی را از قبل آماده کنند و ماژول‌های تهیه‌شده توسط اساتید باید موارد زیر را در برگیرد: الف) دارای اهداف یادگیری روشن، مشخص، قابل‌مشاهده و اندازه‌گیری برای تغییر دانشجویان باشد ب) محتوای ماژول با نیازهای فراگیران، جامعه، دنیای کار همخوانی داشته باشد.

۲) اساتید بهتر است در طول‌ترم ارزشیابی تحصیلی را به شیوه‌های متفاوتی انجام بدهند و با برگزاری کلاس‌های جبرانی و درگیر کردن دانشجو با تکالیف و کار علمی در یادگیری دانشجو کوشا باشند.

۳) با استفاده از وب کم توجه دانشجو را به حضور در کلاس و مشارکت فعال جلب نمایند و از ابزارهای متفاوت برای آموزش و یادگیری دانشجویان استفاده کنند.

٤) از سویی، لازم است گروه پشتیبانی مجازی تشکیل داده شود و به‌صورت تمام‌وقت پاسخگو سؤالات و مشکلات دانشجو باشد.

۵) همچنین، اساتید و دانشجویان با یکدیگر تعامل دوسویه و مکرر داشته باشند و از طریق ایجاد روابط دوستانه کلاس درس هم برای دانشجویان و هم برای اساتید جذاب و گیرا باشد.

٦) سعی کنند از ظرفیت فضای مجازی به‌عنوان مکمل آموزشی استفاده کنند.

[1] Robin et al

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.2008800.1401.14.1.3.4]

۷) علاوه بر این تکنولوژی آموزش مجازی باید به حدی رشد کند که آموزشی با کیفیت بالا و شبیه به فضای حقیقی ارائه کند که چنین موضع‌گیری می‌تواند در حیطه وظایف مدیران کلان آموزشی کشور قرار گیرد.

۸) علاوه بر امکان نظارت و یا شبیه‌سازی آزمون‌های واقعی مسئله انگیزه نو دانشجویان به‌عنوان امری مستقل قابل‌بررسی است که باید به آن توجه شود و هم‌راستا با رشد تکنولوژی گسترش پیدا کند.

منابع

- Adedoyin, O.B., Soykan, E. (2020). Covid-19 pandemic and online learning: The challenges and opportunities. Interact. *Learn. Environ*, 5(12), 1–13.
- Adeyemi T, Olaleye F. (2010). Information communication and technology for the effective management of secondary schools for sustainable development in Ekiti State, Nigeria. *American-Eurasian Journal of Scientific Research*, 5(2), 106- 113.
- Afrasiabi, H., Khoobyari F. (2016). Student identity and its related factors among students in Yazd Universities. *IRPHE*, 21 (4),1-19. [In Persian]
- Ahadi,F., Abedsaidi, J., Arshadi, F., Ghorbani., R. (2010). Learning styles of nursing and allied health students in Semnan university of medical sciences. Koomesh. *Journal of Semnan University of Medical Sciences*. 11(2), 14-46. [In Persian]
- Al Makhamreh, Maha; Kutsyuruba, Benjamin. (2021). The Role of Trust in Doctoral Student - Supervisor Relationships in Canadian Universities: The Students' Lived Experiences and Perspectives. *Journal of Higher Education Theory and Practice; West Palm Beach* . 21 (2), 124-138.
- Amber D. Dumford ،Angie L. Miller. (2018). Online learning in higher education: exploringadvantages and disadvantages for engagement. *Journal of Comput High Education*, 30 (12), 452-465
- Anderson, T. (2011). *Teaching in an online learning context*. In T. Anderson (Ed.), The theory and practice of online learning. and Edition. Edmonton: Athabasca University Press, 343–366.
- Ann Nilsen. (2020). Independence and relationality in notions of adulthood across generations, gender and social class. *The Sociological Review*, 69 (1),123-138.
- Asanov, I.; Flores, F.; McKenzie, D.; Mensmann, M.; Schulte, M. (2021). Remote-learning, time-use, and mental health of Ecuadorian high-school students during the COVID-19 quarantine. *Journal of World Devlopment*, 138(2), 1-9.
- Aucejo, E.M.; French, J.; Ugalde Araya, M.P.; Zafar, B. (2020). The impact of COVID-19 on student experiences and expectations: Evidence from a survey. *Journal of Public Econ*,46(4), 507-516.
- Azari, R. (2019). The electronic system (LMS) of Farhangian University: examining the advantages and disadvantages based on the experiences of the professors. *two quarterly journals of Povish in the education of educational sciences and counseling*, 6 (13), 68-90. [In Persian]
- Badeleh, A.R., Izadikhah,E. (2018). Comparing the amount of learning and memorization of female students of the second grade of elementary school in the teaching methods of web quest, mobile and reverse experimental science course. *New Educational Approaches Quarterly*, 14 (2), 23-44. [Persian]
- Bao, W. (2020). COVID-19 and online teaching in higher education: A case study of Peking University. *Hum. Behav. Emerg. Technol*, 2(15), 113–115.
- Beena Giridharan. (2020). Engaging with Students and Faculties Online in the Era of the Corona Virus Pandemic: A Higher Education Perspective. *Journal of Humanities and Social Sciences Research*, 2 (11), 103 – 110.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

- Betty A. Barr, Sonya F. (2013) Miller.Higher Education: The Online Teaching and Learning Experience. *Date of Completion*, 2(22), 1-23.
- Chaka Chaka. (2020) Higher education institutions and the use of online instruction and online tools and resources during the COVID-19 outbreak - An online review of selected U.S. and SA's universities,12(32), 1-46.
- Chrysi Rapanta, Luca Botturi, Peter Goodyear, Lourdes Guàrdia, Marguerite Koole. (2020). Online University Teaching During and After the Covid-19 Crisis: Refocusing Teacher Presence and Learning Activity. *Postdigital Science and Education*. (2)7, 923–945.
- Claudiu Coman, Laurent, iu Gabriel T, Luiza Meses, an-Schmitz, Carmen Stanciu and Maria Cristina Bularca. (2020). Online Teaching and Learning in Higher Education during the Coronavirus Pandemic: Students' Perspective. *Journal Sustainability,*10 (12), 1-24.
- Clemen, Ilvica Grace.Ali, Hanidah. Abdulmadid, Al-Nhaif. Jabbar, Jonaira H. (2021). Education During COVID-19 Era: Readiness of Students in a Less-Economically Developed Country for E-Learning. *IMCC Journal of Science.*1(2), 94-101.
- Debowska, A.; Horeczy, B.; Boduszek, D.; Dolinski, D. (2020). A repeated cross-sectional survey assessing university students' stress, depression, anxiety, and suicidality in the early stages of the COVID-19 pandemic in Poland. *Psychol. Med*,2(10), 1–4.
- Defika Putri Nastiti, Sigit Santoso, Sudiyanto. (2021). Portofolio Assessment Model to Improve Students' Independence: A Literature Review. *Education and Economics Science Meet*, 7(1), 322-336.
- Dek Ngurah Laba Laksana. (2020). The Implementation Of Online Learning During Covid-19 Pandemic: Student Perceptions In Areas With Minimal Internet Access. *Journal of Education Technology*. 4 (4), 502-509.
- Drysdale, J. S., Graham, C. R., Spring, K. J., & Halverson, L. R. (2013). An analysis of research trends indissertations and theses studying blended learning. Internet and Higher Education. The Internet and Higher Education, 17 (11), 90–100.
- Falahi, M. (2014). Comparison of social skills and academic achievement motivation of students in face-to-face and electronic education system. Master's thesis. *Allameh Tabatabai University*; 2014. [In Persian]
- Falahi, M., Kamasi, M., Aliabadi, K. (2019). E-learning theories with emphasis on independence theory. *Journal of Educational Studies*, 8(1), 42-49. [In Persian]
- Fawns, T. (2019). Postdigital education in design and practice. *Postdigital Science and Education*, 1(1), 132–145.
- Gamage, K.A.A.; Wijesuriya, D.I.; Ekanayake, S.Y.; Rennie, A.E.W.; Lambert, C.G.; Gunawardhana, N. (2020). Online delivery of teaching and laboratory practices: Continuity of university programmes during COVID-19 pandemic. *Educ. Sci*, 10 (29), 1-15.
- Han, I., & Shin, W. S. (2016). The use of a mobile learning management system and academicachievement of online students. *Computers & Education*, 102(19), 79–89.
- Hasani Jafari, F., Abbasi, A. (2019). Comparison of electronic learning in the strategy of self-regulation skills and academic motivation in normal and electronic schools in the field of experimental sciences. *Educational Science and Technology Quarterly*, 15 (1), 53-60. [In Persian]
- Henny Yulia .(2020). Online Learning to Prevent the Spread of Pandemic Corona Virus in Indonesia**.** *English Teaching Journal*, 11(1), 48-56.
- Islam, M.A.; Barna, S.D.; Raihan, H.; Khan, M.N.A.; Hossain, M.T. (2020). Depression and anxiety among university students during the COVID-19 pandemic in Bangladesh: A web-based cross-sectional survey. *PLoS ONE*,15(26), 21-62.
- Jacob, S., & Radhai, S. (2016). Trends in ICT e-learning: Challenges and expectations. *International Journal of Innovative Research & Development*, 5 (2), 196–201.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.2008800.1401.14.1.3.4]

- Jafari, I., Homayoni Bakshaish, N., Alam Al Hoda, J. (2019). Students' lived experience of justice in virtual education courses. *Scientific Journal of Education Technology*, 15 (2), 238-223. [In Persian]
- Joshua L. Howard, Julien Bureau, Frédéric Guay, Jane X. Y. Chong, Richard M. Ryan. (2021). Student Motivation and Associated Outcomes: A Meta-Analysis from Self-Determination Theory.*Perspectives on Psychological Science*, 16 (2), 750-762
- Kahkhayi M, Nastiezaie N. (2016). The relationship between learning styles (Kolb Learning Styles) and adaptive teaching method; a case study on students of Jahad-e-Daneshgahi-applied scientific university of Zahedan, Iran, the second Semester of 2014-2015 educational year. *Strides in Development of Medical Education*. 13(2), 172- 181.
- Karimnejad, M. (2010). The impact of the use of multimedia with the two methods of traditional teaching and metacognition to motivate progress Attitude to Psychology students. [master's Thesis]. Arak: Arak University; 2010. [In Persian]
- Karina Cicha, Mariia Rizun, Paulina Rutecka and Artur Strzelecki. (2021) .COVID-19 and Higher Education: First-Year Students' Expectations toward Distance Learning .*Sustainability*, 13(21), 18-89.
- Karina Cicha, Mariia Rizun, Paulina Rutecka and Artur Strzelecki. (2021). COVID-19 and Higher Education: First-Year Students' Expectations toward Distance Learnin. *Sustainability*,13 (4),18-89.
- Kerres, M. (2020). Against all odds: Education in Germany coping with COVID-19. *Postdigital Sci. Educ*, 2(12), 1–5.
- Khoshnam, M. (2021). Phenomenology of place in student life (case study: undergraduate students of University of Tehran). *Iranian Higher Education Research Quarterly*, 13(1), 1-28. [In Persian]
- König, J.; Jäger-Biela, D.J.; Glutsch, N. (2020). Adapting to online teaching during COVID-19 school closure: Teacher education and teacher competence effects among early career teachers in Germany. Eur. J. *Teach. Educ*,43(23), 608–622.
- Kruszewska, A.; Nazaruk, S.; Szewczyk, K. (2021). Polish teachers of early education in the face of distance learning during the COVID-19 pandemic—The difficulties experienced and suggestions for the future. *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*,3(13), 1–12.
- Küsel, J.; Martin, F.; Markic, S. (2020). University students' readiness for using digital media and online learning—comparison between Germany and the USA. *Educ. Sci*, 10(21), 3-13.
- Liao, H., & Hitchcock, J. (2018). Reported Credibility Techniques in Higher Education Evaluation Studies that use Qualitative Methods: A Research Synthesis. *Evaluation and Program Planning*, 68, 157-165.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). Naturalistic Inquiry. Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc.
- Mahmoudi, A. R., Mahmoudi, F., Mahmoudi, M. S., Shamsai, M. (2019). A comparative study of academic achievement motivation in medical students of Shiraz. *Scientific and Research Quarterly of Medicine and Turkey*, 29 (4), 315-302. [In Persian]
- Marek, M. W; Chew, C.S.; Wu, W.V. (2021). Teacher experiences in converting classes to distance learning in the COVID-19 pandemic. *International Journal of Distance Education Technologies (IJDET)*,19 (1), 89–109
- Marek, M.W.; Chew, C.S.; Wu, W.V. (2021). Teacher experiences in converting classes to distance learning in the COVID-19 pandemic. *Int.J. Distance Educ. Technol*, 19(9), 89–109.
- Mazloomy MahmoodAbad, S. S., Rahaei. Z,. Ehrampoush, M.H., Soltani, T. (2010). The characteristics of an expert faculty member based on view points of medical students – Yazd, Iran – 2008. *Medical Journal of Hormozgan*,4 (3), 226-233. [In Persian]

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

- Miller T. (2005). Information processing and multimedia design: A comparison of normal-achieving students and students with learning disabilities. *Learning Disability*, 28(5), 59-70.
- Miller, M. D. (2020). Going online in a hurry: What to do and where to start. *The Chronicle of Higher Education*,42(36), 8–10.
- Mohammadi, M., Bayandari, H. (2012). Investigating the relationship between the individual characteristics of employees, the leadership strategies and drivers of managers and the desire of employees to maintain and survive. *Process and Development Quarterly*, 3(85), 21-37. [In Persian]
- Moor M. Background and overview of contemporaryAmerican distance press. Contemporary issues American distance; 1990.
- Morrow, R., Rodriguez, A., & King, N. (2015). Colaizzi's descriptive phenomenological method. *The Psychologist*, 28(8), 643-644.
- Nuere, S.; de Miguel, L. (2020). The digital/technological connection with COVID-19: An unprecedented challenge in university teaching. *Technology, Knowledge and Learnin*,6 (7), 1-13
- Nuzhat A, Salem RO, Al Hamdan N, Ashour N(2013). Gender differences in learning styles and academic performance of medical students in Saudi Arabia. *Med Teach*, 35 (1), 78-82.
- Pakdaman Savoji, A. (2007). Compare regulated learning strategiesin e-learning and training in person. *Journal of Educational Management*, 2 (19), 37-64. [In Persian]
- Pasion, R.; Dias-Oliveira, E.; Camacho, A.; Morais, C.; Campos Franco, R. (2020). Impact of COVID-19 on undergraduate business students: A longitudinal study on academic motivation, engagement and attachment to university. *Accounting Research Journal*,19(7), 1030-9616.
- Pavithra Panir Selvam and Aini Marina Ma'rof. (2021). Exploring Pre-University Students' Construction of Reasoned Argumentation during Computer - Supported Collaborative Discussions Using Sequential Analysis. *SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES*, 29 (1), 311 – 336.
- Qasemizadeh Alishahi, A., Razaghi, M., Masoumi Kia, F. (2019). The role of learning and organizational training climate in job performance: the variable contribution of organizational learning capacity. *Management Quarterly on Organizational Training*, 9 (1), 147-174. [In Persian]
- Raaper, R.; Brown, C. (2020). The Covid-19 pandemic and the dissolution of the university campus: Implications for student support practice. *J. Prof. Cap. Community*, 5(34), 343–349.
- Rizun, M.; Strzelecki, A. (2020). Students' acceptance of the COVID-19 impacts on shifting higher education to distance learning in Poland. Int. *J. Environ. Res. Public Health*, 17(6), 64-68.
- Robin Perlmutter Goldenson, MD, MPHa, Laura L. Avery, MDb, Ritu R. Gill, MD, MPHc, Sara M. Durfee, MD. (2021). The Virtual Homeroom: Utility and Benefits of Small Group OnlineLearning in the COVID-19 Era. R.P. *Current Problems in Diagnostic Radiology*,7 (4),1-3.
- Ronni E. Baticulon.Jinno Jenkin sy, Nicole Rose i. Alberto, Maria Beatriz c. Baron, Robert Earl c. Mabulay, Lloyd Gabriel T. Rizada, christl jan s. Tiu, Charlie A. Clarion MD, John Carlo B. Reyes MD. (2021). Barriers to Online Learning in the Time of COVID-19: A National Survey of Medical Students in the Philippines. *Medical Science Educator*. 31(5), 615–626.
- Rotas, Erwin E.; Cahapay, Michael B. (2021). Difficulties in Remote Learning: Voices of Philippine University Students in the Wake of COVID-19 Crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15 (2),147-158.
- Samantha L. Schneider, Martha Laurin Council. (2021). Distance learning in the era of COVID-19. *Archives of Dermatological Research*, 31(3), 389–390.
- Samarakoon L, Fernando T, Rodrigo C. (2013). Learning styles and approaches to learning among medical undergraduates and postgraduates. *BMC Med Educ*.25 (13), 13-42.
- Samian, H., Balaghafari, A., AliGolbandi, K., Rezanjad, S. F., Sharifinik, M., shahrabi, A., Ghazizadeh, Z.,. (2011). Characteristics of a good professor from the perspective of students. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*, 22 (96), 113-106. [In Persian]

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.2008800.1401.14.1.3.4]

- Sara E. D. Wilmes Christina Siry. (2021). Multimodal Interaction Analysis: a Powerful Tool for Examining Plurilingual Students' Engagement in Science Practices. *Research in Science Education*. (51)16, 71–91.
- Sepah Mansour, Mozhgan; Safarinia, Majid; Saqarinia, Saba. (2019). Psychometric characteristics of social exchange styles scale and its relationship with personality traits in Tehran students. *Social Psychology Research Quarterly*, 4 (40), 151-171. [In Persian]
- Shuey, S. (2002). Assessing online learning in higher education. *Journal of Instruction Delivery Systems*,16(30), 13–18.
- Si Na Kew, Sirirat Petsangsri,Thanin Ratanaolarn, Zaidatun Tasir. (2018). Examining the motivation level of students in e-learning in higher education institution in Thailand: A case study. *Educ Inf Technol*, 23(7), 2947–2967.
- Siraj Khorrami, N., Hosseini Nesab, M. (2018). Investigating the causes and factors of isolation and providing solutions to solve it in elementary school. *Nakhbegan Science and Engineering Journal*, 4 (2), 1-10. [In Persian]
- Tanveer, M.; Bhaumik, A.; Hassan, S.; Ul Haq, I. (2020). Covid-19 pandemic, outbreak educational sector and students online learning in Saudi Arabia. *Journal of Entrepreneurship Education*, 23(3), 1-14.
- Theophilus K. Gokah،Namrata Gupta،Esinath Ndiweni. (2015). E-Learning in higher education – opportunities & challenges for Dubai: *International Jl. on E-Learning*,14 (4), 443-470
- Torstein Bolstad, Patric Wallin, Lars Larheim, Bjorn B. Larsen & Thomas Tybell. (2021). Emergent premises in student experiences of a first-year electrical engineering course. European *Journal of Engineering Education*,46(2), 302-317.
- Tschannen-Moran, M. (2014). Trust matters: Leadership for successful schools (2nd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass, 336.
- vahabi, Ahmad. (2013). Characteristics of a good university professor from the perspective of students of Sanandaj University of Applied Sciences, 2013, Journal of Education Development in Medical Sciences, 7(13), 82-90. [In Persian]
- Van Manen, M. (2017). But is it phenomenology?. *Qualitative Health Research*, 27(6), 775–779.
- Varpio, L., & MacLeod, A. (2020). Philosophy of science series: Harnessing the multidisciplinary edge effect by exploring paradigms, ontologies, epistemologies, axiologies, and methodologies. *Academic Medicine*, 95(5), 686–689.
- Yang, R. (2020) China's higher education during the COVID-19 pandemic: Some preliminary observations. *High. Educ. Res. Dev*, 39(9), 1317–1321.
- Young, S.; Young, H. (2020); Cartwright, A. Does lecture format matter? Exploring student preferences in higher education. *Journal of. Perspect.Appl. Acad. Pract*, 8(12), 30–40.
- Zhang, W.; Wang, Y.; Yang, L.; Wang, C. (2020). Suspending classes without stopping learning: China's education emergency management policy in the COVID-19 outbreak. *Journal of Risk Financ. Management*,13 (3), 1-55.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1401.14.1.3.4]

Investigating university students' views on online learning

Seyyed Fateme Zare sheykhkolai[1]
***Marziye Dehghani**[2]
Mohadese khattat[3]

Abstract

Online learning is a concept that has received attention due to new technologies in the field of education; But today, due to the sudden spread of the corona virus, online learning has become common, so that most of the higher education institutions organize online learning courses. However, for many students, especially new undergraduate students who are used to the traditional learning environment, it was associated with different experiences. The purpose of this research is to identify and examine the undergraduate students' views on online learning. The current research was conducted with a qualitative approach and the chosen method in this research was descriptive phenomenology. The field of the new study is the undergraduate students of the University of Tehran, Shahid Beheshti, Allameh Tabatabai, Guilan, Yazd, who were selected based on the determined criteria. Finally, a semi-structured interview was arranged with 22 freshmen. By analyzing and examining the data, the findings were extracted into four main themes and 18 sub-themes. The main themes are: factors related to the university, factors related to professors, students' intrapersonal factors, and students' interpersonal factors. The results indicate that online learning has created many obstacles for students. Therefore, it is recommended that officials, managers and professors of universities formulate appropriate measures and decisions, and the laws required in the current situation. Also, they should provide the platform needed to change the traditional learning approach to learning in the virtual and hybrid environment in order to improve higher education.

Keywords: Freshmen, virtual space, undergraduate course, phenomenology.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-06]

[DOR: 20.1001.1.2008000.1401.14.1.3.4]

[1] PhD student of Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran, fateme.zare.shey@ut.ac.ir
[2] Associate Professor, Faculty Member, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran, dehghani_m33@ut.ac.ir
[3] PhD student of Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran, M.khattat@ut.ac.ir